

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ:

MIKULÁŠ ŠT. FERIENČÍK.

Roč. XI.

Turč. Sv. Martin, 31. mája 1880.

Číslo 5.

Ealija.

Poveš od *Vajanského.*

(Pokračovanie.)

IV.

Obec Žulín mala suchopárne polozenie. Romantická myseľ by sa tu nemala na čom popásť. Zókol-vókol role a len okolo domov pravidelne vysadené štepy dokazovali majetnosť a spolu sriadenosť obce, na jež konci stála stará budova na poschodie, okružená teraz zahradou, niekedy parkom. Tam bývali niekedy dvaja grófi Žulinskí z roka na rok, ľudia praktickí, skúpi a podivíni. Jeden z nich, starý mládenec, bol úplný ekonom a zahynul pod farchou gazdovského voza, naplneného žitom. Voz sa v hlbokom úvoze počal kloniť na jednu stranu: starý gróf skočil dolu, aby ho zadržal v rovnováhe. Kone trhli, voz sa len prevázil a pána vyťahli s rozdrúzanou lebkou. Jeho brat, otec Štefana Žulinského, viac ráz tu spomenutého, bol pamätlivejší na svoju zemiansku dôstojnosť, lež aby bol naklonené vozy podopieral, ale za to prístupnejší dennému závratníctvu a politickým náruživosťam. Že bol človek čestný a priamy, vrhal sa ohnive do popredia: on neborák nešpil, že deklamátori vókol neho sú ľudia obozretní a na zadné kolesá pamätliví. Prišlo k veci, on prepadol. Deklamátori emigrovali a tučili sa na stoloch, prístupných fráze a lži o spáchanom hrdinstve. Žulinský ale leží v Žulíne v krypte v kovovej rakvi. Nad ním blyští sa lampadka zavesená na striebornej retiazke.

Syn jeho vydobyl si sekvestrované statky nazpak protekciou jakejsi dámy a jako sa hovorilo aj Záhajský sa veľmi usiloval o to. Raz vraj so schválnym vlakom bežal do Viedne v záujme mladého grófa. Čo bolo vo veci, nevedel svet, avšak isté bolo, že Záhajský mnoho platil v Žulíne. On aj vzal do ruky panstvá tieto, keď aerárni úradníci museli kade ľahšie, povolal Ludevíta Branského, aby uviedol do poriadku to, čo fiskus zanedbal a zneriadil. A Branský bol veru chlapina ku takejto úlohe. Pod jeho zkúsenou rukou horela práca: už po niekoľko rokoch staly sa na Žulíne a ostatných panstvách úžasné premeny. Rakovské majere sa rozšírili, jakoby zo zeme narástly byly. Krásne stavisko zdvihlo sa tam jako keď huba narastie. Branský vystavil toto stavisko zčiasťky pre pána ale zčiasťky aj pre seba. Kaštieľ žulinský bolo staré práchnivé stavisko. On nemôhol tam volne dýchať. Nový svieži duch želá si aj nový, svieži okruh kol seba. A pri tom všetkom dôchodky rástly, na priek tomu, že panstvo podporovalo obec Žulín veľkými obetami.

Obec Žulín zaslúžila výdatnej podpory. Po mnohých bojoch podmanil si Branský úplne tvrdé sedliacke lebky, tak že jeho slovo bolo svätým. Stalo sa to takto: Žulín bola obec veľmi zúbožená, napriek tomu, že sa v jej chotáre rodilo žito o pol funta ľahšie na merici jako kde inde. Príčinou biedy byly hlavne

časté požiare. Slamenná strecha opretá o slamennú strechu, na podstení vysokej stohy drobného borového dreva. Jedna iskra: a dedina bola v plameni. Stodole hraničili hneď s domami, rovno pokryté slamou.

Branský založil tehelnú. Najprv chcel, aby sa na útratách súčastnila celá obec ako taká, alebo jednotlivci ako účastníci, ale to nešlo. Postavil ju sám. Lacná škrydlica sviedla niektorých gazdov, i pokryli ňou najprv stodoly, potom staviská. Je to celkom prirodzený poriadok: stodola je viac ako bydlisko. Po väčšom ohni ponuknul Branský obci veľkú požičku a ľavné úroky: dostane ju ale len ten, ktorý vnove vystaví svoje strechy pod škrydlicou. Už jich mal. O niekoľko čias červenal sa Žulín ako uvarený rak. Požička sa zmazala v úrodných rokoch, ktoré nasledovali.

Týmto pretvorením dediny zrástol Branského vplyv tak mocne, že bol dosť silný bojovať proti zastaralým, dedovským hlúposťam ľudu. Tak na pr. kde videl pri stavbe malé obloky nechávať v múri: už tam bol a schytiač čakán, naznačil šírku a dĺžku obloka. Dozeral taktiež, aby izby boli dosť vysoké. Tam kde celkom znova stavali, on sám bežal ku kopaniu základov, nakreslil jednoduchý plán, ktorý sa neprotivil pekným starým zvykom, ale predsa neprotivil sa ani praktickej rozumnosti. Pri novej stavbe nedovolil, aby hospodárske stavy, najmä maštale súvisely s bytni, jako je to povšedne zavedené.

„Nešanujte tej steny,“ hovoril, „ona vás chráni pred vlhkosťou a smradom!“

Mladšia generácia dediny veľmi snadno pochopovala Branského reformátorské myšlienky, starším imponovalo postavenie Branského. Richtár, Osuský, patrila k tej mladšej vrstve, keď aj nie celkom vekom, ale jarou myslou. V ňom si našiel Branský nástroj ku všetkému dobrému — a to bolo šťastie, lebo muž tento bol majetníkom tých najširších a najzírnejších nív.

Z rakovských majerov do Žulína mohlo sa pešo prejsť za štvrt hodiny. Ale ráz Rakova, jako menovali zkrátene majere tieto, bol predsa celkom iný.

V Rakove počínala sa dubová hora: všetko bolo čerstvejšie a príjemnejšie. Žulinský sám

bol rád, keď nemusel počas svojho pobytu v týchto krajoch usalašiť sa v žulinskom kaštieli, ktorého ráz tak málo súhlasil s požiadavkami a názory novej časodoby. Svetlé vzdušné komnaty nového staviska viac zodpovedaly jeho obyčajom, jako temné, massivne sklepené koridory a izby starootcovského sídla, ktoré ho mimo toho upomínaly na smutné deje rodinné.

Štefan Žulinský mal dobré srdce, ľahkú guvernantskú a guvernérsku výchovu, precestoval celú západnú Európu turisticky povrchne, videl svet cez okuliare bonvivána, a zachoval pri tom nenarušený ráz. To je mnoho. Viac sa konečne nedá očakávať od človeka, pohybujúceho sa v privilegovaných kruhoch; jeho povolnosť oproti Branskému bola naozaj detinná. On nehral proti nemu nikdy pána, a čím viac skromnosti ukazoval Branský, tým bližšie tislul sa gróf k svojmu úradníkovi. Branský bol si povedomý svojho vplyvu, ale to nikdy neukázal. Jeho túžba bola, vpratať mladého svetáka do stoličnopolitických vírov, a dokázať mu, že nie v Paríži strovené dôchodky zjedajú mu blaženstvo a spokojnosť duše, ale činnosť vo vlasti a povedomie spôsobeného dobra.

Duša Žulinského bola dobrá a mäkká; nemohlo vystať, že sa skoro ukázaly v nej dojmy ducha Branského. Ale čo, keď všetky tieto dojmy protivily sa naľadeniu času. Zvetrelosť vtedajšej spoločnosti nemala hraníc — väčší a silnejší duchovia podľiehali. A tak podľiehal aj mladý gróf. Branský videl, že lieh, v jakej prežíval jeho pán, nenie zdravý stav, on sa usiloval pritiahnúť ho do práce: otvoril sa úrad podžupanský, veľmi vhodná to príležitosť rozduchať v grófovi iskru ctižajnosti a tak ho doviesť na skutočnú dráhu skutočného života. Žulinský sa chytil tejto myšlienky, jako sa chytáme novej zábavy. Jemu sa pozdalo byť dušou a pružinou rozsiahlej stolice, pozdala sa mu myšlienka, narobiť zo všetkých obcí samé Žulíny.

Branský sa až teraz dozvedel, že Záhajský seriozne siahla po úrade podžupanskom. Bol celý zarmútený. Zarmútený hlavne preto, že nevediac si vysvetliť pohnútky k takémuto kroku, prichádzal na podozrivé myšlienky.

Záhajský bol chýrečný agent, jehož meno siahalo ďaleko za hranice. On vyťažil zo svojho agentstva veľké summy, ktoré mu dovoľovali viesť dom, nemajúci páru v stolici. Jako teda príde takýto človek k tomu, aby sa uchádzal o skvelý síce, ale málo výnosný úrad, málo výnosný v riadnych pomeroch, a keď oň bol aj v tých časoch úrad so zlatým dnom, predsa nemal dno diamantové, jako malý roličný agentúry Záhajského.

Hlavne bolo: Branský dôveroval dobrému srdcu grófa, jeho čestnej povahy a tešil sa, že získal dom priateľa a dejateľa ľudu. Záhajský bol vlny tohoto sveta. To bolo dosť. Branský nebol podporovať kandidatúru Záhajského.

V trudných, vyslíenkach vybral sa do poľa. Krásne bujné že klátily a vlnily sa pred ním: práve bol odkvitly a mäkké zrníčka počaly sa tvoriť v bladozelených klasoch. Slnko sa nízilo k padu. Rozhovor s Annou a Záhajským pobudil myseľ Branského. Nepokoj ovládal jeho v, neprijemný, tušenia plný nepokoj!

„Čože chodíš do ru, ktorý fa tak rozbuří,“ hovoril sám k ve, kráčajúc poľnou cestou, porastenou mym a trávou. Škovránky vyletovaly so sliv z roli, a z hustej raže volala prepelica: „dte žaf, podte žaf!“

Pred oči osamotného nika predstavil sa ľadný obraz Anny Bystej. Možno, bol by ho nechal obraz tento t, udeným, nedotknutým, jako všetky družby, keby nebol mal tak temné úradie. arvy úradia záviši dojem malby.

Z hlbokých myšlienok vytá, zo rachot voza. Na malej bričke uháňal Žulínský z Krakovian. Volky nevolky musel Branský k nemu na kozlíka.

„Pán gróf počul o novej protikar, ire?“ zpýtal sa Branský.

„Čul som v Krakovanoch,“ odpov, Žulínský švihnúc ponad kone bičom, a, začaly hrdo zpínať, „a teší ma, že mám, odstúpiť od diela. Veď to nie pre mlu,“

„Nie snáď pre vás, ale pre nás, pr, licu, pre ľud, pre dobro, pre myšlienku

„To môže všetko i Záhajský vykonať, čo mne ukladáte. A konečne, veď len nechcete, abych proti nemu prepadol! Mám čas.“

„Dľa vašej vôle. Verte ale starsiemu, jestli smie prehovoríť v tejto veci.“

„Nuž?“

„Nemáte času nazbyt. Kto chce byť činiteľom vo verejnom živote, kto chce pozdvihnúť svoj obzor na vyššie stanovisko, kto chce zjednať si ku zvucnému menu zásluhy, ten možno utratí na veselom pôžitku mladých liet, ale ten nesmie pôžitky tieto vyššie klásť, jako život, jako svätú úlohu života.“

„Zase zle, zase trpkó,“ odpovedal skoro mrzute Žulínský, „veď i mne odporne je gazdovstvo našich stoličných klík. Ta ale nepatrí Záhajský. On je tvorcom samostatným svojho blahobytu, čoby teda nemôhol byť tvorcom dobrých pomeroch v širšom obecnom živote? A konečne, veď vo mne niet žiadnej garancie!“

„Vo vás je garancia!“

„Jaká?“

„Česť!“ prehovoril sucho Branský a pozrel zádumčivo do dialky.

Vozík zastal pred panským domom v Rakove. Gróf zoskočil z bričky a hodil opraty do rúk sluhových.

„Čakám vás na čaj, pane správca,“ preriekol zdvorile a vybehol hore schodami do poschodia. Branský odbaviac čakajúcich robotníkov, poberal sa za ním. V izbách mladého grófa nebol ten prílišný prepych jako v letohrade Záhajského: ale dýchalo tam všetko vkusom a pohodlnosťou. Cez otvorené obloky vial svieži večerný vzduch. O chvíľu paril sa na stole čaj.

„Nie, nie,“ pretrhol tichú zádumčivosť Žulínský, „vy sa mýlite v nás! My sme ľudia celkom z druhého sveta, jako vy, žiaľbohu, nie z tak krásneho. Vy žiadate od nás prácu a službu k dobru vlasti, k dobru ľudu? Nie. My slúžime síce tiež, ale len samým sebe. Naša pôda, na ktorej sme doma, je egoismus. Nachádzajú sa síce aj medzi nami snúlkovia, ktorí sa odtrhli od tejto pôdy: čo sa stalo? Oni zostali visieť medzi nebom a zemou: mohamedovské rakve. Rakve sa vznášaly síce, ale chovaly v sebe predsa len mrtvolu.“

časté požiare. Slamenná strecha opretá o slamennú strechu, na podsteni vysoké stohy drobného borového dreva. Jedna iskra: a dedina bola v plameni. Stodole hraničily hneď s domami, rovno pokryté slamou.

Branský založil tehelnu. Najprv chcel, aby sa na útratách súčastnila celá obec jako taká, alebo jednotlivci jako účastinári, ale to nešlo. Postavil ju sám. Lacná škrydlica sviedla niektorých gazdov, i pokryli ňou najprv stodoly, potom staviská. Je to celkom prirodzený poriadok: stodola je viac jako bydllo. Po väčšom ohni ponuknul Branský obci veľkú požičku a ľavné úroky: dostane ju ale len ten, ktorý vnove vystaví svoje strechy pod škrydlicom. Už jich mal. O niekoľko čias červenal sa Žulín jako uvarený rak. Požička sa zmazala v úrodných rokoch, ktoré nasledovali.

Týmto pretvorením dediny zrastal Branského vplyv tak mocne, že bol dosť silný bojovať proti zastaralým, dedovským hlúpostiam ludu. Tak na pr. kde videl pri stavbe malé obloky nechávať v múri: už tam bol a schytiač čakán, naznačil šírku a dĺžku obloka. Dozeral taktiež, aby izby byly dosť vysoké. Tam kde celkom znova stavali, on sám bežal ku kopaniu základov, nakreslil jednoduchý plán, ktorý sa neprotivil pekným starým zvykom, ale predsa neprotivil sa ani praktickej rozumnosti. Pri novej stavbe nedovolil, aby hospodárske stavy, najmä maštale súvisely s bytmi, jako je to povšedne zavedené.

„Nešamajte tej steny,“ hovoril, „ona vás chráni pred vlhkosťou a smradom!“

Mladšia generácia dediny veľmi snadno pochopovala Branského reformátorské myšlienky, starším imponovalo postavenie Branského. Richtár, Osuský, patrili k tej mladšej vrstve, keď aj nie celkom vekom, ale jarou myslou. V ňom si našiel Branský nástroj ku všetkému dobrému — a to bolo šťastie, lebo muž tento bol majetníkom tých najširších a najzírnejších nív.

Z rakovských majerov do Žulína mohlo sa pešo preísť za štvrt hodiny. Ale ráz Rakova, jako menovali zkrátene majere tieto, bol predsa celkom iný.

V Rakove počínala sa dubová hora: všetko bolo čerstvejšie a príjemnejšie. Žulinský sám

bol rád, keď nemusel počas svojho pobytu v týchto krajoch usalašiť sa v žulinskom kaštieli, ktorého ráz tak málo súhlasil s požiadavkami a názory novej časodoby. Svetlé vzdušné komnaty nového staviska viac zodpovedaly jeho obyčajom, jako temné, massivne sklepené koridory a izby starootcovského sídla, ktoré ho mimo toho upomínaly na smutné deje rodinné.

Štefan Žulinský mal dobré srdce, ľahkú guvernantskú a guvernérsku výchovu, precestoval celú západnú Europu turisticky povrchne, videl svet cez okuliare bonvivána, a zachoval pri tom nenarušený ráz. To je mnoho. Viac sa konečne nedá očakávať od človeka, pohybujúceho sa v privilegovaných kruhoch; jeho povolenosť oproti Branskému bola naozaj detinná. On nehral proti nemu nikdy pána, a čím viac skromnosti ukazoval Branský, tým bližšie tislul sa gróf k svojmu úradníkovu. Branský bol si povedomý svojho vplyvu, ale to nikdy neukázal. Jeho túžba bola, vpratať mladého svetáka do stoličnopolitických vírov, a dokázať mu, že nie v Paríži strovené dôchodky zjednujú mu blaženstvo a spokojnosť duše, ale činnosť vo vlasti a povedomie spôsobeného dobra.

Duša Žulinského bola dobrá a mäkká; nemohlo vystať, že sa skoro ukázaly v nej dojmy ducha Branského. Ale čo, keď všetky tieto dojmy protivily sa naľadeniu času. Zvetrelosť vtedajšej spoločnosti nemala hraníc — väčší a silnejší duchovia podľichali. A tak podľichal aj mladý gróf. Branský videl, že lieň, v jakej prežíval jeho pán, nenie zdravý stav, on sa usiloval pritiahnúť ho do práce: otvoril sa úrad podžupanský, veľmi vhodná to príležitosť rozduchať v grófovi iskru ctižajnosti a tak ho viesť na skutočnú dráhu skutočného života. Žulinský sa chytil tejto myšlienky, jako sa chytáme novej zábavy. Jemu sa pozdalo byť dušou a pružinou rozsiahlej stolice, pozdala sa mu myšlienka, narobiť zo všetkých obcí samé Žulíny.

Branský sa až teraz dozvedel, že Záhajský seriozne siaha po úrade podžupansom. Bol celý zarmútený. Zarmútený hlavne preto, že nevediac si vysvetliť pohnútky k takémuto kroku, prichádzal na podozrivé myšlienky.

Záhajský bol chýrečný agent, jehož meno siahalo ďaleko za hranice. On vyťažil zo svojho agentstva veľké summy, ktoré mu dovoľovali viesť dom, nemajúci páru v stolici. Jako teda príde takýto človek k tomu, aby sa uchádzal o skvelý síce, ale málo výnosný úrad, málo výnosný v riadnych pomeroch, a keď on bol aj v tých časoch úrad so zlatým dnom, predsa nemal dno diamantové, jako maly rozličné agentúry Záhajského.

Hlavnie bolo: Branský dôveroval dobrému srdcu grófa, jeho čestnej povahe a tešil sa, že získa v ňom priateľa a dejateľa ľudu. Záhajský bol syn tohoto sveta. To bolo dosť. Branský nemôhol podporovať kandidatúra Záhajského.

V trudných myšlienkach vybral sa do poľa. Krásne bujné raže klátily a vlnily sa pred ním: práve boly odkvitly a mäkké zrníčka počaly sa tvoriť v bladozelených klasoch. Slnko sa nízilo k západu. Rozhovor s Annou a Záhajským pobúrili myseľ Branského. Nepokoj ovládal jeho city, neprijemný, tušenia plný nepokoj!

„Čože chodíš do domu, ktorý fa tak roz-búri,“ hovoril sám k sebe, kráčajúc poľnou cestou, porastenou myšíkom a trávou. Škovránky vyletovaly so spevom z roľí, a z hustej raže volala prepelica: „poďte žať, poďte žať!“

Pred oči osamotnelého pútnika predstavil sa ľadný obraz Anny Bysterskej. Možno, bol by ho nechal obraz tento tak studeným, nedotknutým, jako všetky druhé obrazy, keby nebol mal tak temné úzadie. Od barvy úzadia závisí dojem malby.

Z hlbokých myšlienok vytrhol ho rachot voza. Na malej bričke uháňal Žulinský z Krakovian. Volky nevolky musel Branský k nemu na kozlíka.

„Pán gróf počul o novej protikandidatúre?“ zpytal sa Branský.

„Čul som v Krakovanoch,“ odpovedal Žulinský švihnúc ponad kone bičom, až sa počaly hrdo zpínať, „a teší ma, že mám príčinu odstúpiť od diela. Veď to nie pre mňa.“

„Nie snáď pre vás, ale pre nás, pre stolicu, pre ľud, pre dobro, pre myšlienku!“

„To môže všetko i Záhajský vykonať, čo mne ukladáte. A konečne, veď len nechcete, abych proti nemu prepadol! Mám čas.“

„Dľa vašej vôle. Verte ale staršiemu, jestli smie prehovoriť v tejto veci.“

„Nuž?“

„Nemáte času nazbyt. Kto chce byť činiteľom vo verejnom živote, kto chce pozdvihnúť svoj obzor na vyššie stanovisko, kto chce zjednať si ku zvučnému menu zásluhy, ten možno utratí na veselom pôžitku mladých liet, ale ten nesmie pôžitky tieto vyšše klásť, jako život, jako svätú úlohu života.“

„Zase zle, zase trpko,“ odpovedal skoro mrzute Žulinský, „veď i mne odperné je gazdovstvo našich stoličných klík. Ta ale nepatrí Záhajský. On je tvorcom samostatným svojho blahobytu, čoby teda nemôhol byť tvorcom dobrých pomerov v širšom obecnom živote? A konečne, veď vo mne niet žiadnej garancie!“

„Vo vás je garancia!“

„Jaká?“

„Česť!“ prehovoril sucho Branský a pozrel zádumčivo do dialky.

Vozik zastal pred panským domom v Rakove. Gróf zoskočil z bričky a hodil opraty do rúk sluhových.

„Čakám vás na čaj, pane správca,“ preriekol zdvorile a vybehol hore schodami do poschodia. Branský odbaviac čakajúcich robotníkov, poberal sa za ním. V izbách mladého grófa nebol ten prílišný prepych jako v letohrade Záhajského: ale dýchalo tam všetko vkusom a pohodlnosťou. Cez otvorené obloky vial svieži večerný vzduch. O chvíľu paril sa na stole čaj.

„Nie, nie,“ pretrhol tichú zádumčivosť Žulinský, „vy sa mýlite v nás! My sme ľudia celkom z druhého sveta, jako vy, žiaľbohu, nie z tak krásneho. Vy žiadate od nás prácu a službu k dobru vlasti, k dobru ľudu? Nie. My slúžime síce tiež, ale len samým sebe. Naša pôda, na ktorej sme doma, je egoismus. Nachádzajú sa síce aj medzi nami snilkovia, ktorí sa odtrhli od tejto pôdy: čo sa stalo? Oni zostali visieť medzi nebom a zemou: mohamedovské rakve. Rakve sa vznášaly síce, ale chovaly v sebe predsa len mrtvolu.“

„To je veľmi prísna kritika! Sú úlohy, ktoré Boh jedine na vás sveril. Že ste vy, milostivý pane, tieto úlohy náležite pochopili, dokazuje Žulín, dokazuje všetko, čo sa okolo vás deje. Prenesenie takéhoto blahodarného vplyvu na širší okruh, to je povinnosť, to je sväté naše povolanie!“

„A my zostaneme predsa len laikovia! Jediné pole, ktoré zodpovedá nám, je diplomacia, lebo ona korení v tom samom egoizme, ktorý je našim živlom. Vaše potreby, vaše túžby, vaše myšlienky sú idealisovaná skutočnosť, sú vysoká pravda: my sme náter a lož. Barva nenie hlavnou vlastnosťou železa: ona slúži len k tomu, aby povrchný pozorovateľ z ďaleka rozoznal železo od skaly alebo dreva. Tie vlastnosti, ktoré robia železo tým čím je, ležia hlbšie, skryté sú vo vnútornosti kovu. My sme barva, my sme náter. Vnútornosť ste vy. Nie som demagog ani dla citu, ani dla rozumu. Rád som v postavení, ktoré ma vyvyšuje, ktoré mi poskytuje pôžitky zjemnené, ale smiať sa musím, keď počívam o veľkých úlohách aristokracie vzhľadom na vlast. Bože môj, naša vlast je nám tak cifrou jako pekná šata. My sme vlastenci tam, kde môžeme koketovať s našim vlastenectvom, my sa rozpomíname naň len v cudzine, kde nás robí zaujímavými, exotickými. Renta, tučná renta z majetkov je naša vlast.“ Žulinský sa hodil do pohovky a trpký úsmev hral mu na ústach.

„Neráče stav váš porovnávať so stavom výdelkárov a úzerníkov. Myslím, že medzi oboma klenie sa prepať, veľká prepať. Viem, že je každá aristokracia veľmi dostupná kosmopolitickým názorom, viem, že jednotliví jej údovia priznávajú sa zásade: ubi bene! Ale to sú predsa výnimky. Vo svojej skutočnosti zostáva predsa aristokracia soľou a korením zeme, representantom ideálnych túžob, kvetom a vôňou národa! Nekrvácala ona za neodvislosť, nepracovala ona na stavbe svätého oltára otčiny? Nenie ona podporou umenia, ktoré vyháňa hluk dielne a rapot každodenného života? Neprechováva ona vo svojom lone historické pamiatky národného života? Ona je jemným odbleskom vnútorného bytu, obrazom celistvosti a zárukou budúcnosti!“

Ona má úplné oprávnenie svojho jestvovania, a preto jestvuje a účinkuje. Ona je živým organismom, v ktorom sa prúdi krev naša, a preto voľky nevoľky rastie a kvitne.“ Branský prešiel v rozčulení rukou po brade a vypil do dna šálku čaju.

„A všetko základom púheho egoizmu,“ preriekol živo mladý Žulinský, zapalujúc si vonnú cigaretu. „Pozrite na naše pomery: kde že najdete plnenie tej svätej povinnosti. Naše prvé rodiny rozpoltené sú na dva tábory, nie snáď základom zásad, ale základom intrigy a lže. Dve stránky bojujú o jestvovanie. Jedna padne, druhá víťazí, ale tu i tam najdete repraesentantov tých samých rodín. Jaká to vypočítavosť! Náš egoizmus je tak všemohúci, že nedovolí, aby sme stavali na jednu kocku. Niet u nás tej zápalitej junáckosti, s ktorou trpia ľudia za ideu. My sme s Bohom za dobré, a s čertom sa pohnevať tiež bojujeme. Kto sa opováži nadišputovať nám vysoké úlohy? A preto je marná vec priať nám do pluhu práce. Každá čestná práca požaduje sebazaprenie. Slovo „sebazaprenie“ marne hľadať budete v gothaickom kalendári. My netrpíme v našom kruhu slovo „idea“! Možno nám ho nanútiť, nabásniť: ale keď prestane nutnosť, keď sa končí báseň, zase klesáme, jako prázdne mechy do našej sebeckej ničoty!“

„A predsa sú hotoví magnáti naši ku prijatiu ťažkých úradov, a celkom oprávnené!“

„Úrad v našich rukách mení sa v šport. Ano, to je naše povolanie: šport. Náš cit je šport, naše maecenášstvo je šport, naša dobročinnosť je šport! My si robíme zo svätých citov ľudských šport!“

„Mohol bych to príkladmi podvrátiť.“

„Nechajte príklady: ony nič nedokážu. Mnohí požičali magnátske mená svoje cudzím činom, cudzím dielam. Odblesk nemenovaných činiteľov obrúbil zlatou aureolou cudzé címery. Je to len odblesk, skutočne boli to iní, boli to ľudia bez címerov, ktorých pávové perá okrášlili magnátov! Veď konečne najde sa prípad, kde pochybil brat náš svoje sport-menské povolanie. Tým ale samým prestal byť naším bratom.“

Mužovia sa zamlčali. Cítili, že jích sily sú

asi rovné, a nádej na víťazstvo bola malá na oboch stranách. Preto nastalo prímerie.

„Ale o odstúpení z kandidatúry predsa vážne nepremýšľate?“ tázal sa priamo a prísne Branský, pohladiac rukou svoju krásnu dlhú bradu.

„To ukáže moja návšteva u Záhajského,“ odpovedal sucho Žulinský a zívnu.

Branský sa odporučil. Prijúc do svojho bytu našiel na svojom stolíku malý lístok. Už na adrese poznal ruku Amy Bysterskej.

„Ráčte nás zajtra istotne (toto slovo bolo trikrát podčiarnuté) navštíviť. Žiada vás o to sirota
Anna.“

Divné city povstaly v hrudi Branského. Ruka jeho sa triasla, keď opäť zavíňal lístok do obálky.

V.

Abrahám Diamant prechádza sa nepokojne po izbe. Jeho šedivá brada je rozpôltená na dve čiastky, malé šedé oči behajú nepokojne pod hustým obočím. V izbe má zapálené dve sviece, lebo sa blíži predsobotný večer. Dutým mrmloťom modlí sa svoje modlitby, ale jeho modlenie naskrze mu neprekáža v starostach o nesčíselné špekulácie, ktoré mu dňom i nocou šumia hlavou. Z podomového kupca so zajačimi kožkami stal sa z neho bohatý špekulant, a čo viac aj krížik zdobí jeho kabátovú dierku, ktorý si „zaslúžil“ počas ťaženia do Romanie našich vojsk. Veľké mlyny na okolí pracovali za dvadsať rokov len preňho. On vlákal majiteľov do svojho úžernického saku, úbohé obete sa hádzaly, metaly v ňom jako rybky, ale čím viac sa hádzaly, tým viac sa zamotávaly do jeho zradných očiek. Ľudia sa ho báli, a čím väčší bol strach, tým viac obetí požadovala jeho záhubná hladovosť. V Krakovanoch pustly domy, množili sa žobráci. Strach, ktorý pred ním cítily obete, sdelil sa aj jemu. On po západe slnka nikdy z domu nevychádzal, ba i za dňa nezjavil sa nikdy sám vonku. Mnohé hrozby dostal písané ľuďmi, ktorých on na mizinu doniesol, a to ho robilo nervósnym. Blahový! On mal vedieť, že žije v krají, v ktorom ľudia ožobráčeni nezvyknú brať pomstu, kde trpelivosť

nemá hraníc, kde ľudia bez reptania hynú ako listie na jaseň.

Zákon nemohol pristúpiť tomuto človeku, lebo on ho znal a vedel mu popredku vyhnúť. Konečne mal priateľov aj medzi tými ľuďmi, ktorí boli povolani zákon exekvovať. A keď on bol ten chlap, ktorý celkom zákonne jednal; on požičiaval, žaloval zákonne, dral zákonne a vyhadzoval ľudí z majetkov pomocou zákona. A mal pri tom peniaze. On to síce neukázal. Zovnútorne žil skúpo, neprial sám sebe, jeho vlastný syn Levi, šuhaj trochu lahší, nesmel sa mu ukázať na oči len preto, že narobil jako gymnasiast 50 zl. dlžoby; zato ale jeho požiadavky rástly jako huby po daždi. Jedna požiadavka porodila druhú, a tak to šlo až do nekonečna. Jeho hlas bol mäkký, úlisný, a slovo „svedomie“ bolo stále na jazyku, asnaď už len preto, že sa v prsiach nenachádzalo. Náboženské obrady držal prísne, v sobotu nebral do rúk peniaze, nefajčil a presedel na dlhý deň celý určený čas v pokaní, plači a nervosnom kvílení.

Zato ale beda bolo obeti, ktorú popadol do svojich driapov. Chúďa vykrvácalo. Tam neznal milosrdenstva. Každé predĺženie sroku pokropené boló krvou a slzami dlžníka, a on to menoval dobrotou srdca. Macaulay hovorí, že v modernom štátu niet väčšej moci, jako moc veriteľa nad dlžníkom. Túto moc využíval Diamant až do poslednej kvapky, nie naraz ale postupne. Vyzeralo to tak, jako s tým myslivcom, ktorý cheejúc svojmu psovi odňať chvost, z milosrdenstva odtínal mu ho po kúsku, aby ho to naraz veľmi nebolelo.

Mrmle Diamant svoje temné modlitby, keď tu zrazu počuje pred domom dupot koňský a rachot koča. Jeho umelé ucho rozoznalo, že sa koč zastavil pred červenou bránou jeho domu. Celý chlap bol jako vymenený. Nábožný náter zmizol, a starý úžerník zjavil sa v svojej opravdovej podobe. Pozorne počoval; jeho šedé malé očká behaly rýchlo sem i tam, krok stal sa spešnejším a celá postava nabyla živosti a pružnosti. O chvíľu klopal niekto na dvere.

Vnišiel Záhajský. Abrahám snal rýchlo čiernu čiapku, ktorá pokrývala lisinu jeho hlavy. shrbil sa a podošiel k prichodziem.

„Velkomožný pane, vítam, vítam! Čo mi dalo tak neskoro tú čestnú príležitosť, vidieť veľkomožného pána?“

„Pane Diamant, mám s vami ešte dnes vážnu obchodnú záležitosť, či si smiem sadnúť?“ temným hlasom vravel Záhajský a nečakajúc na dovoľenie, sadol na diván, ktorý sa nemôhol pomenovať čistým.

Abrahám pritiahol k nemu stolec a sadol bez toho, žeby sa jeho shrbená a devótna postava bola premenila. Len v šedých očiach zablyskol tajný oheň.

Oko je naozaj zrkadlo duše: je to stará výpoveď sto a sto ráz nastolená, a predsa študium oka obmedzuje sa až do dnes na anatomické a optické zjavy, tá psychologická stránka ľudského oka pozorovaná a študovaná bola poetom, ale málo, aspoň nedostatočne exaktnými vedomcami. A predsa je oko hlbšie študium, ako mnohé iné predmety, vedou obrozené a vyčerpané.

„Zajtra vyprší moja zmenka,“ pokračoval Záhajský, „ja nemám na teraz peňazí, abych ju vymenil!“

„To nič nerobí, veľkomožný pane, to nič nerobí — načo sa unúvať pre takú maličkosť, načo sa unúvať!“ Diamant rád opätovoľ svoje sady, ktoré prednášal trhano, a jednotlivé slová špešno vyslovujúc.

Záhajský ani nedopočul jeho reč a pokračoval: „A k tomu potrebujem peňazí, mnoho peňazí a to hneď.“

„K službám, pane veľkomožný — ale dnes — už sa počal sabbat — viete, že som nábožný, prísny človek — nemožno mi dnes urobiť obchod.“

„Ale ja peniaze musím mať,“ povedal prísno Záhajský a zdvihol sa z pohovky, nevdojak oprasujúc rukou svoje šaty. Slovo „musím“ preriekol drsne, s veľkým dôrazom.

„To je nešťastie, veľké nešťastie,“ blabotal žid, „ja rád slúžim veľkomožnému panstvu, ale keď Bôh zakazuje, ľudia sa musia podrobiť.“

Záhajský neriekol nič, stal, vytiahol cestovný kalamár, pero a zmenkovú blanketu. Nebol to prvý obchod s Abrahámom. Znal on tohoto úzerníka tak jako málo kto, vedel, že mu je zaviazaný a nebál sa jeho reči.

„Koľko robí vypršaná zmenka?“

„Desať tisíc, desať tisíc, jako groš, veľkomožný pane.“ Drkotal Diamant a zpusťil hlavu hlboko medzi plece. Vyzeral jako stelesnená číhava zvedavosť. Kočka tak hladieva do otvoru kanálového, v ňom sa tmolia potkani.

Záhajský počal vyplňovať zmenku. Abrahám sa napriek svojej shrbenej postave vypínal a žmurkal, aby môhol vidieť čo asi píše Záhajský. Lacné sviece smutno osvetľovali túto podivnú scénu. Kyvadlo starých hodín fukalo duto a pravidelne.

Zvedavosť Diamantova bola zbytočná. Veď sa to mal skoro dozvedieť.

„Dáte mi hneď pätnásť tisíc zlatých; stará zmenka robí desať tisíc, dohromady dvadsať päť tisíc. Koľko mám písať?“

„Ale veď nemám, kde bych vzal ja chudobný človek toľkú summu, veď len ráčte povážiť.“

„Ja nič neráčim, nič nepovažujem. Teda nechcete?“

„Ach veď som to nepovedal! Len sa neráčte rozhlnevať, veď to nebola moja vlna, že slová moje urazily veľkomožného pána.“

„Koľko mám písať?“ pýtal sa ešte raz Záhajský, vyplňujúc medzi otázkou blankety nepodstatné a stereotypne čiastky.

„Desať tisíc a patnásť tisíc, pane veľkomožný? Robí dvadsaťpäť tisíc! Bože môj, jaká veľká to summa; kde to posberať! Veď to nenie možné! A tak hneď. Veď je to veľký strach!“

„Koľko mám písať?“ opýtal sa Záhajský; netrpezlivosť a zimničné rozochvenie ovládalo celkom jeho mohutné telo. Temné jeho oči plály hrozive. Tak málo kto požíciava peniaze.

„Na tri mesiace, ale len na tri mesiace! Píšte teda, píšte, veď keď napíšete, nemusí byť summa tu, jako by ju z rukáva vytriasol! Píšte tridsať tisíc, na tri mesiace, hovorím na tri mesiace.“

Záhajský nehovoril ani slova a vypísal summu tridsať tisíc zl. číslicami i slovami.

„Starú zmenku!“ zavolaľ sucho. Zas bol tichý a vážny. Žid vytiahol z bočnej kapsy dlhého kaputa zamastenú torbu úžasnej veľkosti a roztvoril ju.

„Vezmite si sám, vezmite si sám! Ja nesmiem, Bôh by mňa ztrestal! Tuto v druhom priečinku, hneď na kraji! Vezmite pane veľkomožný! Ale najprv prosím o nový vechsel. Tak veľké peniaze, a ja chudobný žid!“

„Tu máte!“ S týmito slovami pošupal Záhajský ešte mokrú zmenku na druhú stranu stola. „A teraz peniaze sem!“

Diamant zavrel torbu a vzal do trasavých rúk nový dokument, prečítal pozorne celý od počiatku až do konca, sohnul sa a nasbíeral rukou prachu zo zeme a posypal listinu.

„Pohľadám, veľkomožný pane, pohľadám,“ preriekol, „len prosím o malú trpelivosť,“ a s tým odišiel do bočnej izby. Tam očítal peniaze, vložil do torby a vyšiel zase k Záhajskému.

Sám nemôžem, sám nesmiem peniaze do rúk chytiť: ráčte byť tak dobrý, vezmite si sám.“

Záhajský vynal z torby veľký chomáč bankoviek a chcel jich očítať na stole. Musel sa usmiať nad farizeom týmto, formalitu prísne zachovávajúcim.

„Jaj vaj! Nie tu na tomto sabatnom stole! Bôh by mňa trestal, boľastne trestal!“

„Ale na mojom nesabatnom kolene hej?“ zabručel Záhajský polo s humorom a počal čítať na kolene peniaze. Čítal rýchlo a zručne: starý majster.

„Veď tu chýbi 500 zl., jako ste to čítali?“

„Chybí? Nemožno! Jako môže chybeť?“

„Chybí, chybí!“ A pred očima úžerníka čítal Záhajský ešte raz peniaze. Tento hľadel na ruky Záhajského jako jastrab, za každým pohnutím ruky mihlo sa jeho oko. Žid posíl storáz za odpustenie! Prezretie, chyba! vyhováral sa.

Doniesol z bočnej izby zase chomáč bankoviek, ale už v ruke. Zabudol na formalitu. Bolo jich len za 400 zlatých.

„Ale veď zase chybí stovka Abraháma!“

„Veľkomožný pane! Dnes sabat, a ja veľký spáchal hriech — sto zlatých za hriech nenie vela! Uznanie, prosím, uznanie, veľkomožný pane, chcem mať predsa pamiatku, kedy som prvý raz prehrešil sa proti Bohu.“ Abrahámovi vyšly na čelo krupaje potu.

Záhajský sa opovržlivo usmial, schoval peniaze do bočnej kapsy a stal. Abrahám ho odprevádzal s poklonami a devótnymi slovami. Kone pred domom Abrahamovým netrpeľivo hrabaly kopytami pôdu. Záhajský nepočúvajúc na slová židove, hodil sa do voza, kočiš šlahol do koní, a o chvíľu ozýval sa dutý rachot ulíciami krakovianskými.

Abrahám Diamant vrátil sa do svojej izby, osvetlenej dvoma sviecami! Jeho celá tvár sa usmievala, postava bola zprímená. Z devótného starca stal sa šmahom seba povedomý muž. Oči sa mu blyštaly, prse dmuly. Počal znovu pretrhnutú spevnú modlitbu. Ale tóny tohoto monotónneho spevu neboly viac tak melancholické, plačúce, lež vynuly sa jaksi hymnicky veselo z prs starého úžerníka. Jeho ruky byly veľmi pohyblivé! Raz zdvihol pravú ruku až k uchu a triasol ju, že prsty jeho splyvaly rýchlym pohybom v celok, pri tom jeho hlava bola na pravú stranu naklonená, oči polozažmúrené. Nato si sadol za stól a knísal sa krčovite, pravidelne jako kývadlo jeho starých hodín. Potom otvoril svoju torbu a s trasúcou rukou vytiahol z nej starú zmenku na 10.000 zl. S laskavou a tichou radosťou hľadel dlho na ňu.

Medzitým hrmel Záhajského voz k vínohradnému letníku. V letníku stála veľká makoavá banka, pri ktorej sa frajla Apolonia živo súčastňovala. Ináč pozostávala spoločnosť zo samých mužských. Vo fautieli driemal Haštal, Masloň dával banku a vyhrával. Nemec, zakúpený majiteľ pozemkov, menom Hexner, bol už čistý jako rybie oko a nevedel pochopiť svoj „pech.“ Kaprossy bol červený jako rak, jeho hlboké rapiny zdaly sa byť malými barinkami krve: len jedno nebolo k rozoznaniu: pochádza-li tá purpurovitosť od náruživosti karbanickej, lebo od tuhého vína, ktoré stálo pri ňom na stoličke pre uspokojenie miesta na stole.

Záhajský vstúpil do dvorany a šiel direktne k stolu.

„Bank!“ zavolaľ flegmaticky a prikryľ statnú kopu peňazí rukou na znak, že berie celú, lebo platí celú.

Masloňa trhlo. On bol už istý veľkej výhry, ktorá prišla takto nemilo bohu zase pod otázku.

Avšak nechcel sa dať tak rýchlo zbalamútiť a miešal zimničné karty.

„Ráčte presnať!“

Záhajský buchol hánkami lavej ruky na kôpku karát.

„Môže ísť.“

Záhajský vzal dve karty a restoval.

Masloň nemal s dvoma kartami dosť. Vytiahol totiž piatku. Povedomá, tichá tvár Záhajského svedčila, že veru musí mať viac. Kupoval. Prišla na piatku šestorka.

„Vyhrali ste,“ riekol s úsmevom Záhajský, „lebo mám len dve.“

„Prehral som,“ povedal smutne Masloň a hodil karty nazpak na kôpku. Záhajský sobral zo striebornej tácky peniaze a celá spoločnosť stala od karát. Volali už k večeri, ktorá bola skvelá, rujná a dlhá, jako obyčajne. Apollonia Skálky bola vo svojom živle: lebo tam neboly panie ani devy. Ona sa najradšej bavila v mužskej spoločnosti. Kúrila cigary, upíjala víno a pomáhala rozpusteným pánom v rezkých šprymoch. Masloň bol zlej vôle, a mal k tomu dostatočnú príčinu. Služnovský plat nestačil, a čo bolo ešte horšie, ani úrad a jeho športle.

Báj Promethea.

Z výšin jasných na prach
Zeme tytan hľadí,
A na nej žiaden nách,
Žiaden obraz zlatý.

Jesto na nej kvety,
Ale jasný dej nie,
A jej biedne deti,
Postavy hlinené!

V postavách hlinených
Nieto žiadnej jari,
Najviacej, ak sa v nich
Zvieracia krev vari.

V zraku tytana stesk —
A zase odvaha,
A v nebesia pre blesk
Pre posvätný siaha.

Zraky dviha k nemu,
Okov tuhý vidí
Ku boku skalnému
Kavkaza pribitý.

Zraky dviha k nemu,
A vidí samého
Seba ku skalnému
Kavkazu skutého.

Zraky dviha k nemu,
A hruď vlastnú ziera,
Jak mu ju skutému
Čo deň sup vyžiera.

Zraky dviha k nemu,
Vidí ho, i ten súd,
Určený smelému,
Čo sa ho smie dotknúť.

V zrak nevracia sa stesk,
Nemizne odvaha —
A v nebesia pre blesk
Pre posvätný čiaha.

.....
„V hline tej moja tvár,
V hline tej moja hruď,
A ako nemá žiar,
Hruď k oblakom perut!...“

* * *

Na kavkazskej stráni
Desný sa koná súd,
Tytan tam skovaný
Nerozborných do pút.

Z hrudi krev mu zvierá
Vrelá po skaline.
Denne sup ju sžiera
.....
„Lež lúe zlatá v hline!“

* * *

Ja spievam, myslíte,
Dávnovekosti báj:
Oj, nie, len pozrite
Slovenský na náš kraj.

V kraji tom slovenskom
Žiaľne to vyzera,
Promethea sa v ňom
V skutočnosti báj hrá!

Tytanovia statní
I nad ten kraj stáli,
„Blesk nebies posvätný“
Vzali a rozžali.

„Blesk nebies“ — osvety
 Krásne je brieždenie,
 Láskou ku svojeti
 V národe vzbudené.

Desný súd je vďak ten,
 Čo tí hrúžno vzali,
 Osvety pochodeň
 Rodu čo zažali.

Nie nevďak, že rod jim
 Z hrudi uchvátili,
 Lež že jim ho starým
 Nešťastím ubili.

A kedy zaznieva
 O novej veš rane,
 To sup Promethea
 Hneď na hrud' jim sadne.

A v srdci, v ktorom rod
 Tak draho milujú,
 Dravca pazúrov hrot
 Zúriaci zle — čujú.

Keď zlá veš hovorí,
 Jak drahá rodina
 V smutnom hynie hôri,
 To hrud' jim roztína,

Zlá veš chodí čo deň,
 Čo deň hrud' vyžiera,
 A nikdy dravec ten
 Nemešká, nezmierna.

Koná sa desný súd
 Na Tatier skaline:
 Bože, daj tiež reknúť:
 „Lúc zlatá je v hline!“

D. Z. Lauček.

Nepokojný odpočinok.

(Pokračovanie.)

II.

Ten posledný rozhovor pani Kvetnickej s pánom Adamom Černým, neninul bez stopy a následkov. Trebars to i nedala poznať, ale bola ona veľmi prísnu pozorovateľkou, a vzdor svojim slabým očiam neušlo jej ani najmenej, že pán Černý niekoľkokrát zmenil farbu; že čelo jeho hneď zamračilo hneď zase vyjasnilo sa, a že to jeho nápadné predkladanie jistých otázok, a nenápadné zaradenie sa pri mene „Hermíny“ nestalo sa bez všetkej príčiny. Ani to konečne len „mimovoľné vyklznutie otázky,“ ako on riekol.

„Jisté je, že dve veci dojem urobily na neho. Po prvé, zopomenutie nášho otcovského domu, a po druhé, meno „Hermína.“ Ale ako to všetko súvisí?“ lámala si pani Kvetnická hlavu. „To je tá hádanka, ktorú by som veľmi rada riešila. Dosiť z ničoho nezpozorovala som, žeby bol známy v tomto meste. A tak sotvy tu kedy býval. Veď je cudzincom. A predsa náš bývalý dom znáť musí. V tom dome muselo sa niečo takého udať, čím i on bol, a to dôkladne, dotknutý. A že to niečo zase stálo v úzkom spojení s Hermínou, to nepodlieha pochybnosti. Až dosiaľ mám v rukách nitku, ktorá sa veľmi poriadne snuje. Ale ťažko ju ďalej nadpriadať, háci sa. Či tá Hermína bola moja sestra lebo nie? či to, čo

dojalo ho, stalo sa kým naši rodičia žili, lebo pozdejšie? na to neznám odpovedať. Tu už tratím niť, ktorá by ma vyviedla z nejistoty. Avšak i potom, keď rodičia naši pomreli a keď tento dom dostal nového majiteľa, mohla žiť v ňom osoba, ktorá nosila meno Hermíny. A vskutku, veď keď som sa ja sem napzpať presídlila, najstaršia dcéra Z. menovala sa Hermínou, ktorá o nedlho za tým v najkrajšom veku života zomrela. Či táto smrť mala toľký dojem na neho? Kto že mi už teraz objasní pravý stav vecí? Jeho opýtať sa? ani za celý svet. Veď už zopomenutie toho mena zlý dojem urobilo, priama otázka by ho neomylnne urazila a rozhorčiteľ musela. Veľiká je zvedavosť moja, to netajím, ale nechcem, aby ukojená bola za cenu jeho rozhorčenia. — A konečne, nebolo by vari od vecí, keby som sa zrovna obrátila na sestru a zpýtala sa jej: či zná Adama Černého? Tá mi môže podať najlepší a najspolahlivejší vývod. Áno, tak urobím, dobre že mi to napadlo. I tak poberám sa jej písať, aby mi na niektorý čas poslala Kamilku sem. Dobré, pri tej príležitosti to urobím a dozviem sa spoľahlivejšiu pravdu. Tie myšlienky ma len nepokoja.“

Tento úmysel upokojil pani Kvetnickú a jej ešte vždy pekné čielce vyjasnilo sa z trud-

ných myšlienok, ktoré nakopily boly mraky na ňom. Uspokojene pracovala ďalej, pletúc punčochy. Ale to uspokojenie netrvalo dlho. Zase nové myšlienky zaujaly jej myseľ.

„Ak ale je tá Hermína moja sestra,“ prehúťavala ďalej, „keď mi i prezradí, že je tomu tak, či s tým získam niečo? Na ostatok, ak sa nie najlepšie rozišli, a na to poukazuje nevrlosť jeho, tak nevyhovie prosbe mojej a nepošle mi ani Kamilku ak zvie, že Černý u mňa býva. Nebude chcieť, aby sa s ním sišla. Hm! to je nový hák. A predsa viacej mi záleží na tom: sem dostať Kamilku, nežli na výskúmaní jeho tajemstva. Tedy opatrne, aby som nepokazila zvedavosťou svoje ďalšie zámery. Sestre ani slova, ani o ňom, ani o mojich zámeroch.“

Toto bolo ďalšie rozhodnutie sa pani Kvetnickej. A pri tom ostala. A vari dost múdre.

Pani Kvetnickú to veľmi rmútilo, že je ten jej spoluobyvateľ taký záduščivý, tak málomluvný, a z toho zatvárala, že nejaký bôl vývodí v srdci jeho. Tento rozohnaf, alebo aspoň umenšif želala si veľmi vrele. Ale ako? ona starká dobre cítila, že neodstráni od neho tú zarytosť do seba, to vyhybovanie každému styku s ľuďmi, od ktorých zakúsil pravdepodobne mnohé zklamania a preto zanevrel na celý svet.

A ešte i tá tichosť v dome podporovala jeho záduščivosť. Mimo neho a nej len stará slúžka Zuzka bola ešte v dome. A táto trojica veru nijako nehodila sa k nejakej veselosti.

A keď o tomto všetkom premýšľovala, napaadlo jej, že tu jinej pomoci niet, nežli rozmnožiť počet obyvateľstva.

„Keď príde do domu,“ hovorila sama k sebe, mladé, veselé dievča, hneď sa to všetko zmení v ňom. Jej spev, jej štebotavosť, jej veselosť musí mať dobrý účinok. Veď je veselosť veľmi chytľavá. Znáť to po sebe. S veselými som hneď i ja veselou. Číby vari len on bol nedostupným? Nie! nie! to nie je pravdepodobné, nie je možné. Muž, v najlepšom veku, veď ešte nepoznať bieleho vlasu na jeho hlave lebo v brade. Eh! on je taký záduščivý, že ho neznám rozveselí. Že nemá ničoho, nikoho, ktorý by bol v stave vyvábif úsmech na tvári

jeho. Že neobcuje s tunajšími páňmi? k tomu môže mať svoje dôvody, ale žeby sa on nechcel povyraziť a rozveseliť v dome? to veru, a čoby mi i riekol, neverím. Taký priateľ kvetov, ako on je, ten musí byť priateľom i veselosti. Kto miluje kvety, nemôže byť zlým človekom, a kto nie je zlým človekom, ten nemôže nenávidieť krásu, mladosť, živosť a veselosť. Nech hovorí kto čo chce, ja som presvedčená, že je tomu tak a nie jinače. Tedy Kamilka musí sem. Ona bude tou mladostou, živostou a veselostou v dome, a ak sa na matku naozaj udala, ako mi táto píše, tak nebude chybovať ani krása. A konečne, kto to vie, čo sa môže stať. Pred rokom mi sestra písala, že veru tam u nich veľmi zlé sú výhľady pre Kamilku, sedemnásť rok už vraj minúl, a mladých ľudí tam nedostatok. Veru, veru tešilo by ma veľmi . . . no veď uvidíme!“

A pani Kvetnická sadla ku stolíku a písala svojej sestre list, v ktorom ju žiadala, aby jej čím skorej poslala Kamilku.

„Vieš, sestra moja, dobre,“ písala medzi jinším, „že som ja o celých dvadsať rokov staršia ako ty, a tak blížim sa už veľmi, veľmi k tomu poslednému určení človeka. I nahliadneš, že je odôvodnená moja žiadosť poznať mimo teba jedinú pokrevnú na tomto svete a spolu dedičku toho mála, čo svojim nazývam. Sláva Bohu, teraz po železnici nie je to veľmi ťažká vec prísť sem. Dávno túžila som po objatí dcéry tvojej, ale dosiaľ všemožne udusovala som v srdci svojom vysloviť pred tebou túto moju vreľú túžbu, ale dnes rozhodla som sa ku kroku, ktorý, tak som presvedčená, len k dobrému poslúžiť môže dcére tvojej a mojej neznámej síce dosiaľ osobne, ale za to vrele milovanej Kamilke. Domácnosť moja nemie skvelá, ale všetko možné vynaložím na to, aby nenudila sa pri svojej starej tetke, ale našla tu milú a príjemnú zábavu. Znáš naše mesto a tak mi netreba ti mnoho o tom písať, že mladej panne poskytuje mnoho príjemných, uslechtilých zábav, a spojenie moje s prednými rodinami otvorí jej dvere do všetkých domov, a presvedčená som, že všade radostne uvítanou bude. Preto, drahá sestra, čím skôr

mi ju pošli, bo túžim po nej. Čo najskorej čakám tvoju odpoveď, ktorou mi neomylné oznámíš vyplnenie mojej prosby; a nie menej teším sa nádejou, že za tvojím listom čo najskôr príde Kamilka, abych ju na svoje srdce pritísnuť mohla.“

Keď pani Kvetnická napísala a zapečatila list, vstala s tak uradostenou tvárou, ako od dávna nie. A aby asnaď nenapadlo jej ešte zjinačiť úmysel, hneď poslala s listom Zuzku na poštu. Tam raz oddaný list nevydajú zpät. Nech tedy tajde.

Vyšla do zahrady. Tam prechodil sa pán Černý, dozerajúc na svoje kvetinky. Odkvitlé odtrhoval, aby nezavadzaly kvitnúcim, uväzoval tie, čo samovoľne odľučovali sa od jiných, a pri tom čistil jich od škodného hmyzu, ktorý obyčajne najkrajšie kvietky volí si zvyknúť za obeť svojej nenasytnej pažravosti.

„Ak bych smela pomáhať!...“ preriekla ostýchave, ako by si netrúfala smele hovoriť pani Kvetnická.

„Ach, milost pani! o tom, či ráčite smieť, tu reč nemôže byť. Ja som veľmi povďačný za to, že ste mi laskave dovolili hospodáriť v tejto zahradke, ako vo svojej vlastnosti. Ale z toho nenasleduje, že bych sa ja smel považovať, za jej svrchovaného pána, ktorému prislúcha právo rozhodovať bezohľadne v nej. Vy ráčite byť panou, ja som len...“

„Nie, nie, pane Černý,“ odvrávala ona, „tak to nerozumiem, ani tak nemyslím. Ani to dopustiť nemôžem, že by som ja s tým, čo ste si vy napestovali, rozkazovať smela. Ja sa kochám v krásne kvetín vašich a neváham sa prijať pôžitok jich vône, ale ďalej ani neidem, ale ani ísť nechcem bez vášho privolenia. Veru by ste mi nebudaj dost divne zadakovali, keby som vám tak v zlej chvíli začala ničť a kaziť túto krásu!“

„O tom som úplne presvedčený,“ odvetil on s lahodným úsmevom na tvári, „žeby to dobrotu vášho srdca ani neurobila, ba urobiť nemohla. Ale právo je právo. Ja som bol sluhom spravodlnosti za mnohé, dlhé roky, a naučil som sa šetriť až do najútlejšej podrobnosti práva jiných.“

„Neodporujem síce tomu, čo ráčite hovoriť, pane Černý, o práve a o jeho šetrení,“

odvetuje pani Kvetnická, „ale tak sa mi všetko pozdáva, akoby sme od predmetu sa veľmi oddialovali a prechodili na jiný, ktorý som ja nemienila urobiť obsahom nášho rozhovoru!“

„Ráčte odpustiť, milostivá pani,“ hovorí po krátkom premýšľovaní Černý, „ale teraz tak sa mi zdá, akoby som nebol dobre porozumel. Neráčili by ste tak laskavou byť a určitejšie mi označiť vec?“

„Veľmi vďačne. Je to celkom jednoduchá vec a pár slovami vybavená,“ usmievajú sa, hovorí pani Kvetnická. „Ja som vám ponúkla svoju pomoc pri práci oberania a čistenia kvietkov, a vy prešli ste hneď na pôdu práva. A to, zdá sa mi, nebolo v poriadku. Zaoberanie sa s kvietkami, jich čistenie a riadenie je predsa len neodškriepne vašim právom, keďby i pôda, na ktorej tie kvietky rastú, bola mojou vlastnosťou. A tak —“

„Je to síce celkom základné,“ pretrhnul jej reč Černý, „čo hovoriť ráčite podľa každodenných pochopov; ale my máme určité zákony, ktoré dokazujú pravú protivu toho, a medzi tými jeden zneje, že „kto na cudzej roli seje, alebo na cudzom pozemku stavia, nie sebe seje a stavia, ale tomu, čia je rola alebo pozemok.“ A zo stanoviska právneho, je toto zase celkom v poriadku. No a tak je to i medzi nami.“

„Nie, nie, a storáz nie!“ veľmi horlive ozvala sa pani Kvetnická, „a keďby všetky zákony sveta to hovorily, ja sa držím môjho, ako trúfam, zdravého rozumu a ten mi vraví, že keď pán Černý s mojím privolením v mojej zahradke vypestoval si kvietky, neomylné on je jich neobmedzeným, neohraničeným pánom a majiteľom. No, či nie je tak?“

„Úplná pravda. Súhlasím, a to hlavne preto: že tu hlavné závažie leží v slovách tých: s mojím privolením. Tieto dve slovíčka celkom podstatne menia stav vecí. — Ale, tak mi prichodí, akoby sme my zbytočne prešli boli na suchoparné právne otázky, keď nich v pokoji a dobrej shode požívať môžeme, ako dosiaľ tak i na potom. Ja aspoň nemám ani najmenej úmysel vzdorovať a protiviť sa, jestližeby ste, milostivá pani, s tými mnou dopestovanými kvetinami podľa svojej najlepšej vôle rozhodovať chcely. V tom ohlade

z mojej strany nikdy a nikde nebude prekážano!“

Pani Kvetnická rozmýšľala za chvíľu, čo on to vlastne hovorí. Až potom, keď zdalo sa jej, že rozumela, odvetila:

„Povďačná som i za to, a to tým viac, že, ako ufám, naša domácnosť rozmnoží sa o jedného člena a ten možno nebude sa uspokojovať len pohľadom na krásne kvietky, ale — obávam sa — bude siahať i na ďalej.“

„Tedy tak? očakávate hostí?“ opytuje sa Černý a v tvári jeho zračí sa nemilé prekvapenie. Napadlo mu totižto, či to nebude konečne jej sestra?

Premenu udavšiu sa pri Černom dobre pozorovala pani Kvetnická, ale nedala ničoho znať, lež pokojne pokračovala v reči svojej, keď najprv pevne umienila si v duchu svoju sestru ani nespomenúť, ako i to: že ona žiadala o poslanie Kamilky, celkom jinače predniesť:

„A to bola vlastná príčina, pre ktorú som sa opovážila prerušiť samotu vašu. Moja dobrá priateľka a vrstovnica píše mi, že mi na niektorý čas pošle dcéru svoju.“

„Ach, tak!“ vzdychnúť Černý a odľahlo mu, akoby mu z prs zpadnúť bol mlynský kameň. „Tedy mladú, veselú paničku dostaneme do domu? Pekne, pekne!“

„Ja ju osobne neznám, ale počujem, že je veľmi veselá, živé dievča. A to ma nepokojí!“

„Nepokojí? nuž a prečo, jestli svobodno sa opýtať!“

„Bojím sa, že náš dosavadný pokoj porušený bude. Že tento dom, v ktorom dosiaľ dosť jednotvárne, smutne vyzeralo, podstatne zmení sa, a strach, že pri tom vy, pane Černý, najviac utratíte z vášho pokoja, je čo mňa už teraz mrzí, tak, že som vo veľkej nejistote, akú odvetu dať priateľke!“

„Ach! milostivá pani, neráčeže na mňa ohľad brať, veď som ja nie taký čudák, ako vyzerám. A že nechcem tunajšie spoločnosti, to má svoje zvláštne príčiny. Ale veselost v dome, tá ma len tešiť bude. Už som pomysľal zaopatriť si vtáčkov speváčkov, ktorí by mi nahradzovaly veselost ľudskú; keď ale príde do domu spevávajúca panna, tým lepšie,

zbytoční sú vtáčkovia. A na ostatok, keby už tak veľmi, veľmi zle bolo, že bych vydržať nemohol, nuž ujdem na cesty — pôjdem do ďalekých krajov a vrátim sa až v pozdnú jaseň. Ale ja som pevne presvedčený, že to tak ďaleko s nami nedôjde!“

„Tedy neráčite mať nič proti tomu, keď priateľke —“

„Ani najmenej, ráčte jej len čím skôr, tým lepšie písať. Veď som ja veľmi snášanlivý človek, a čo som i starý mládenec, tak vzdorovitý predsa len nie som, že bych sa neznal sniesť s mladou, vzdelanou paničkou. Ráčte mi veriť, teším sa jej príchodu!“

„Tým lepšie!“ myslala si pani Kvetnická a celkom spokojná bola sama so sebou, že tak opatrne zaviedla, že nepotrebovala ani sestru svoju zpomenuť. A teraz už v dome robili prípravy ku prijatiu nového hosťa.

Asi o týdeň, odtedy čo pani Kvetnická písala bola, došla odpoveď a už na najbližší týdeň oznámený bol príchod Kamilkin.

„Ďakujem Ti srdečne,“ písala sestra pani Kvetnickej, „že si si zpomenula na moju drahú dcéru a že ju žiadaš poznať. Vyhoviem s veľkou radosťou žiadosti Tvojej, veď viem, že u Teba bude vo veľmi dobrých a spoľahlivých rukách. A ubožiatku, veru zide sa jej trochu premeny, veď dosiaľ vlastne ani nežila. Ja v jej rokách už som na toľkých báľoch brala účasť, že jich ani vypočítať neviem, a ona ešte ani na jednom nebola. Tu nemá kde, a do mesta ísť, to je ďaleko a stojí mnoho peňazí. Tam u vás skôr sa toho dožije. Ach, ako rada by som ju ja sama odprevadila, aby som Ťa, vrelomilovaná sestra moja, objal a na svoje srdce pritísnúť mohla, a potom i ponavštevovala tie miesta rodného kraja, ktoré boli svedkom môjho dávneho, sladkého šťastia a ktoré, hádam to i Ty znáš, razom zaniklo, keď som nútená rodičmi ruku podala mužovi, ktorého som nemilovala a ani milovať nemohla pre jeho výstupný, nezbedný život. Život môj s ním bola celá nepretrzená rada utrpení a nerestí, ktoré zakončily sa až vtedy, keď ma milosrdná smrť oslobodila od neho. — Odpusť drahá duša, že Ťa nudím tymito bôľnymi rozpomienkami, ale zpomenuť naše rodné mesto, mimovoľne mi napadla my-

šlienka, že som mohla byť asnaď šťastnou, keby som v rozhodnom okamžení bola mala dost odhodlanosti odpor postaviť vóli rodičov. Ale už sa stalo, viac sa neodstane. Darma túžiť po šťastí, ktoré pre mňa zaniklo v okamžení, v ktorom stala som sa nevernou svojej vrelej, úprimnej, prvej a jedinej láske. —“

Pani Kvetnickej toto byly celkom nové,

dosiaľ neznáme věci, čo jej sestra písala, a rozvažujúc o nich, čím dial tým určitejšie zdalo sa jej byť jistým, že medzi jej sestrou a Černého záduščivostou je nejaká spojitosť. Ktorú pravda ešte dnes určite objasnenú nemala, ale pevne verila, že k svetlu a pravde sa domáha.

(Pokračovanie nasleduje.)

Drobné kvietky.

1.

Nemám ani chaty
Ani perál v zlate,
Iba jedno srdce
Láskou prebohaté.

Ale keď odbije
K obeti hodina
Celé ti oddávam
Slovenská rodina!

2.

Režte nám len režte
Sladkej reči krásy,
Jak zradná Delila
Samsonove vlasy.

Lež keď oslepneme
V mučení a žiali,
Len by sme Vám slávy
Stĺpy nezdrúžgali.

3.

Chudobná som, šuhaj,
jak myška v kostole,
Ale keď zaspievam,
Ozýva sa pole.

A keď si zavísknem
Za našimi humny,
Ozve sa mi z poľa
Každý šuhaj šumný.

4.

Frajerôčka moja,
S Bohom mi ostávajú
A za noci pozor
Na hviezdičky dávaj.

Tie jasné hviezdičky,
To sú okná z neba,
Z nich ja budem hľadieť,
Tichúnko na teba.

Z ktorého sa bude
Najväčšmi mihotaf,
Z toho budú moje
Oči sa ligotaf.

Keď ti potom vetor
Schladí bledé líčka,
Vedz, to vánok vzdychu
Tvojého Jahňčka.

Keď razom cez nebo
Meteory vzplanú,
Vedz, to moje slzy
Do prepasti kanú!

5.

Tak mi vravievaly
Tie moje krstničky,
Že mi šťastie daly
Do mojej hlavničky.

Nechal som hlavničku:
Primalá: Chlap rastie:
Bože môj, zostalo
V nej i moje šťastie.

6.

Taká je tá mladost'
Jako to jablčko
Pelovým nádehom
Zastreté lahúčko.

Zotri z neho rukou
Voňavý pel rosy:
Zostane jablčkom,
Lež chybí mu čosi.

7.

Mladost', zlatá mladost',
Ty spevavé vtáča,
Voľno tvoje krielo
Svetom si zatáča.

Ani nezvieš: letia
Nad tebou jastrabi!
Beda, vzduchom sňazi
Tvoj páper jarabý.

8.

Lej sa len prúdami,
Ty krev Abelova,
Nech nasiakne tebou
Zem stará i nová!

Keď nasiaknu tebou
Zeme staré kosti,
Omladne i ľudstvo
V láske a milosti.

9.

Sklopila si oči,
Prečo? hanbíš sa ma?
Hanbím i nehanbím,
Prečo — neviem sama.

Muška ztratí ohňom
Bzučné svoje kriela,
Mladosť dušu zhubí
I zahynie celá.

Ale keď sa moje
S твоjim okom stretne,
Dobre že to srdce
Zo mňa nevylietne.

10.

Hľadá svetlo muška
Na mraku zrodená,
Hľadá lásku mladost
Svieža, roztúžená.

Muška nezkúsená
Do sviece sa hodí,
Poblúdená mladost
Rozkošou sa brodí.

O. Bella.

Opatrná matka.

Poučný obrázok zo života.

Od Sama Samoviča.

Manželia celého mestečka v slabých okamženiach, totiž keď s drahými polovičkami pohasterili sa, vychvaľovali v každom ohlade pani Haluskovú. Ženičkám nepáčila sa táto jednomyslnosť a preto celou výrečnosťou, tomuto pohľaviu vlastnou, odkrývaly slabé stránky vychvaľovanej. Nedarilo sa jim — zatiaľ mužská všetko zlé obracala na dobré. Čo robíš? stíkali hlavy do hrby, všetky boli presvedčené o mnohom zlom, čo pri Haluskovej zbadaly, mužskí predsa dôkazom týmto neprístupní zostali, a mužov presvedčiť bola hlavná vec.

Pani Halusková mala dve dcéry síce na vydaj, zle nikto nesmel o nich hovoriť, lebo držanie jejích bolo naozaj pannenské. Mladí šuhajci radi točili sa vókol Julky a Marky, boly sbehlé v ihre,* ba ani v kráse neboly poslednie. Mamky zabráňovaly svojim synkom vyvádzať dcéry pani Haluskovej, ale dla príslavia, že zakázané ovocie najlepšie chutná, všetky príkazy boly metanie hrachu na stenu.

Najhoršie bolo s pani Kolesárkou, jej švárny syn Ďurko bol do Julky až po uši zalúbený

a všeobecne sa povrávalo, že si ju vezme. Pani Kolesárka nevedela o ničom, lebo pani sestry neprezradily tú tajnosť a ju len z boku podozrivým pohľadom meraly.

Dlho to nemohlo zostať v tajnosti, štekľivé jazyky boly v nebezpečnosti, že pani Kolesárka dozvie sa nejakou z boku a ony z klebetárstva potvárané budú. Táto možnosť a túžba po vyzvedení sa pravdy pohla susedu Škrivánkovú úprimným vyzpytovaním veci prísť na koniec.

Sišly sa na ulici obe, po práci idúc.

„Dobré ráno vám, pani sestra,“ volá z ďaleka Škrivánková.

„Ďakujem pekne,“ odpovie Kolesárka, „či ste dobre spali?“

„Keď človek celý deň umorí sa, sladko si spší. Kamže sa tak ponáhlate?“

„Len sem do sklepu,“ ukazuje na blízky sklep, „nakúpiť všeličo k remeslu.“

„Veď len má človek tých starostí,“ vzdychla si pani Škrivánková, „a keď ešte také zavdá sa, čo pri deťoch každý očakávame.“

„Neviem, čo myslíte, pani sestra, nám nič takého nezavdalo sa.“

*) Slovenský národný výraz pre „tanec.“

„Či nenie ten svet zlostný?“ podotkla Škrivánkova s nábožnou tvárou, „každý vraví, že má byť svadba u vás.“

„Hádam môj starý žení sa! Každý večer chodí k Ríflke Steinerovej, bodaj ju aj s pálenkou porantalo!“

„O vašom Ďurkovi hovoria,“ nadštrkovala Škrivánkova ďalej.

„To mi je novina,“ zasmiala sa pani Kolesárka, „a kohože si berie? už by som sama rada vedela.“

„Povrávajú, že Julku Haluškovie.“

„Ale tú opícu?“ skríkla rozpálená Kolesárka, „radšej nech si povraz kúpi na hrdlo, ako takto zahrdúsiť sa.“

„Predsa som dobre hovorila, že to nemôže byť pravda. Už sa len nehnevajte,“ odišla uspokojená Škrivánkova.

Pani Kolesárka len skromnú čiastku svojho hnevu vyliala v rozhovore na Julku, ostatní si nechala, aby potila sa pod ním Ďurkova štica.

„Nuž ty naničodník,“ oborila sa pani Kolesárka hneď zo dverí na Ďurka, „ešte aj tohto posmechu musela som sa dožiť?“

„Čože robí sa vám, mamka?“ zpytoval sa zdrevenelý Ďurko, opatrne hlavu odľahujúc od matky, aby sa mu nanosil do štica nemohla.

„Teraz ma stretne Škrivánkova,“ pokračuje rozhorlená matka, „a tu dozviem sa, hneď ma malo poraziť, že môj Ďurko pošilháva za Julkou Haluškovie a z toho, vraj, o nedlho má byť svadba.“

„Už si len dozvedela sa, klebety a samé klebety,“ zahučal starý Kolesár.

„Klebety! či sú to klebety?“ nechávala pani Kolesárku trpelivosť pre tento neočakávaný odpor, „ešte nás bude svet pre nejakú daromnicu otrepávať? Ty-že mi viac neopováž sa ani len bokom pozrieť na to dievčatisko, lebo ti všetky vlasy vytrhám,“ klepala synovi na čelo nahnevaná matka.

„Čo je mnoho, to je mnoho,“ vstal od stolca otec, „prečo že je mladý? aby sveta užil a nejakú poriadnu ženu si vyhladal, a Julka podala sa na svoju matku.“ — Pani Kolesárka chcela ho pretrhnúť v reči, lebo slová jeho boly najväčším obrazom pre ňu,

ale manžel nedal sa mýliť a pokračoval rozkazujúcim hlasom: „ja som ho vyučil remeslu, po mne dostane dom, ja budem so synom rozkazovať.“

„Rozkazuj mu, aby každý večer s tebou chodil do krémy, všetok zárobok s kamaráty v jarmoku nechal.“

„Či už bude raz koniec?“ skríkol nadurený muž.

„Nebude,“ stála pevne na svojom manželka, „všade len hanbiť sa, najprv za otca a teraz za syna. Matúš Sikora, v rokoch mlaší od teba, už je dávno richtárom, a ty pre nešťastné hrdlo do žiadneho úradu dostať sa nemôžeš. Či to nenie hanba? Sikorová sa v kostole v prvej stolici vystiera a ja dobre od hanby neshorím, len po kútoch ponevierať sa musím. Rozkáž synovi, nech i on na posmech sveta vyrastie.“

To bolo viac, než Kolesár zniesť mohol. Najlepšia odpoveď by bola palica, myslel si, ale počkaj, potrescem ňa väčšmi.

„Aby si vedela,“ hovoril na oko pokojne, čoby si sa na smolu rozliala, nestane sa ti po vôli, Julka Haluškovie bude mojou nevestou, v mojom dome mi nik rozkazovať nebude.“ Pán Kolesár si s uspokojením vykrútil fúzy.

„Je tu strachu,“ zasmiala sa pani Kolesárka násilne, „máš dost peňazí na svadbu, založíš aj Haluškovú grošom, a toho bude iste potrebná.“

„Keby bola takou mánotratnicou ako ty,“ odpovedal manžel, „ale ona, keď ty kňotričky kávičkou a koláčikami častuješ, pekne-krásne doma sedí, pradiť, tká, šije. Darmo sa vysmievaš.“

„Nevysmievam sa. Bôh ma toho chráni,“ spravila smiešno-vážnu tvár, „zujem, že má plátna, nie plné truhly, ale celé stohy, a dcere na vydaj prihotovenú jednu suknu a jednu hlavnicu.“

„To nič nerobí!“

„Čože by robilo? veď som aj ja tu. Od dávna strojím sa k tomu, ako Julku Haluškovie novými perinami obdarujem, do nových šiat pristrojím, bude že mať radosti, lebo chudera, budú to jej prvé nové šaty, dosiaľ len obracala, prevracala, prešívala.“

„A predsa je v nich strojná,“ pretrhol ju netrpelivý manžel. „ty ale budeš aj v akšamiete len strašidlom.“

„Do jablka,“ pokračovala manželka, nedajúc sa pomýliť týmto nápadom, „strojí sa už pán richtár dať isté dva úpisy spolu na 300 zlatých, aby mu jich Halušková vyplatila.“

„To je lož!“

„Aj iný dar dostane,“ pokračovala s posmechom, „kmotor Kačička jej zpomne tú u neho založenú za 200 zlatých lúku, čo je medzi bratmi hodná 100 zlatých.“

„Či neudre hrom do toho prekliateho jazyka?“

„Po srsti ti hovorím, čo ma obkrikuješ? ty si vybral nevestu, ja som s ňou spokojná. Dávno sme rozmýšľali čo ako? a to tebe veľmi dobre napadlo.“

„Aj tebe ľahko napadne, ale na chrbát,“ prevravel Kolesár, keď mu bol výsmech priostvý.

„Daj tomu pokoj, veď pekne radíme sa,“ vravela pokojne, jistá, že manžel hrozbu neuskutoční, „môžeme poshovárať sa, vieš, ako sme si predkladali, že si Ďurka oženíme tak, aby aj nám na starosť dobre bolo.“

„Dobre by nám mohlo byť, keby si mi hlúpymi rečmi život nekrátila.“

„Horkýže krátila, inšie nám ho kráti. S domom otcovským sme dlžobu sedili, nevyplatilo sa nič, ba niečo pribudlo, ako vravíš, pre zlé časy,“ Kolesárom mimovoľne trhlo; „keď nevesta pár zlatých dopraví, nemusíme obávať sa, že nás z domu pre dlžoby vyženú. Ty si hlava, vieš premysleť, znáš rozkazovať, ja poslúcham, lebo viem, že len Julka Halušková nás oslobodí od tejto starosti,“ dokončila satyrickým hlasom.

Manželovi udrelo do hlavy, začal rozmýšľať, ale keď videl, žeby ho myšlienky ďaleko viedly, odpásal zásteru, obliekol kabát a bez slova odišiel preč, trochu obveselí zarmútenú myseľ.

Kolesárka víťazným pohľadom odprevádzala odchodiaceho manžela, inokedy bolo by zahrnelo pár darommíkov, ktorí zanedbávajú prácu a idú za hrdlom, teraz ani slova. Súboj ona vyhrala a vynašla heslo proti pani Ha-

luškovej. Jej chudoba, dlhy a k tomu založená lúka boly zbrojou proti nepodajným manželom.

Dobre z kože nevyskočila od radosti, ale radosť v samote požívaná nenie úplnou, ona musí von z domu. Na ulici stretla Škrivánkovicú, k nímu pridružila sa Kačičková, len tak z nenazdajky prílepila sa Trhanová. Kolesárka jej zdelila vec pod tou výminkou, že ju v tajnosti udržia, dôvernice tým istým spôsobom sdělily ju ďalej, až sa dostalo do ušú samej pani Haluškovej.

Ťažko padalo pani Haluškovej naslúchať roztrúseným o nej nepravým chýrom. Dost hľadela svojim utiahnutým, bezúhonným životom prietrz urobiť klebetám, ale to bolo nemožné. Kým svet len ju otrepával, ešte len prešlo, v utrpení bola zkušena, mnoho trápila sa od mladí, teraz však aj jej dve milé dcéry šťastia by chcely pozbaviť, to materinské srdce preniesť nemohlo.

Najnovší Kolesárkou roztratený chýr neminul cieľa. Mladí ľudia, vyučení matkami, nápadne stránilí sa dcér Haluškovských. Ako tu pomôcť? Halušková vedela, že za našich časov je chudoba najväčšou prekážkou vydaju. Dlho rozmýšľala, kým podarilo sa jej niečo vymysleť. Zatvorila sa do komory, a čo tam robila, o tom krem Boha a nej nikto nevedel.

Muselo byť všetko v poriadku, lebo Halušková veselo pozdravovala svojich známych a svojim dečram vydávala robotu.

„Julka, Marka, strojte sa vyriadiť komoru!“ rozkazovala pani Halušková.

„Načo zase, mamička?“ opovážila sa nadhodiť Julka; „len nedávno sme ju riadily.“

„Keby som ňa nepoznala,“ odsekla neverle matka, „myslela by som, že sa ti nechce, znáš, že čistota je prvé pravidlo v dome.“

„Veď nedbám, keď rozkážete; poď, Marka, povynášame truhlice na dvor.“

„Ak by ste samy nevládaly, blízko je suseda Škrivánkovicú, ona vám pomôže.“

Dcéry odišly — matka ostala prípravy robiť, aby to šlo bez prekážky.

„Čože je v tej truhle, mamička?“ pribehla zadychčaná Julka, „nedávno sme ju ľahko vy-niesly, a teraz ani pohnúť.“

„Keď sa z truhly nič nevyberá,“ odpovedala pokojne matka. „len vždycky pridáva, musí oťažiť. Vieš, že som nedávno pár nových kusov plátna odložila.“

„Či by plátno tak zatažilo? veď je ťažké ako železo!“

„Povedz radšej ako zlato, lebo striebro, ale ticho!“ pozrela tajuplne na dcéru. „k vydaju a po vydaji nebude vám na škodu. A teraz bež pre susedu Škrivánkovú!“

Julka odbehla, zanechajúc matku v uspokojenom úsmeve.

V pani Škrivánkovej pribudla výdatná pomoc a predsa nie dostatočná k vyneseniu truhly, musela aj pani Halušková pomáhať. Vyhriata tvár Škrivánkovej zvedave nahýnala sa k vrchnáku vynašanej truhly, len niečo móť zahliadnuť, aký to poklad! Pani Halušková nemusí byť tak chudobnou, akou ju Kolesárka robila. Čo chudobná? bohatá, ktorá v meste má tak ťažké truhly? Len čo je v nich? —

„Ďakujem za pomoc, pani susedka,“ ďakovala Halušková a utekala po ďalšej práci, „chcem odslúžiť sa vám!“

„Vďačne aj na druhý raz,“ odpovedala Škrivánková, ale z miesta pohnúť sa jej nechcelo, musí niečoho dozvedieť sa. „Aha! tu je Julka, aj tá zná o hospodárstve.“

„Prídem vám vďačne aj na večer pomôcť,“ prihovárala sa Julke, pristrojená k odchodu, „takú ťarchu samy neuvládete. Len čo máte v tých truhliciach?“

„Všeličo, tetka!“

„Vari staré železo?“ pokúšala Škrivánková.

„Kde by sme to nabrali, náš otec nebol kováčom.“

„Tak to musia byť dukáty.“

„Bárby holy,“ odpovedala Julka na krátko.

„Nuž čože je?“ zpýtala sa zrovna.

„Niečo plátno,“ odvetila Julka, keď rovnjej odpovedi vyhnúť nemohla. „dve sme dievčence, síde sa nám.“

„Samé plátno to nemôže byť, plátno nerukoce.“

„O inšom neznám, len to, že nám to, vraj, bude aj k vydaju aj po vydaji potrebné.“

„Tak sú peniaze; strieborné, zlaté,“ takmer vykrikla pani Škrivánková od radosti. Mimo

obyčaje bozkala Julku na rozchodnú. Prečo nie? môže byť jej nevestou. Aká sa jej pekná zdala byť Julka v tom okamžení, ani opísať nemožno; krajšiu ženu najst jej Jankovi nebude v stave. Ona má čierne oči, aj Janko, dosiaľ nezbadala, že černosť Jankových očí do žltá zahráva. Vysoká, štíhla postava, práve ako Janko, keby mu hlava na pleciah trochu do kríva nesedela. Tá krásna, jasná reč, ani Jankova; nie v pondelok, keď je trochu zachrípnutý, ale tá ďalej v týždni.

Čo si raz pani Škrivánková namyslela, muselo sa stať. Tak aspoň domnievala sa o sebe, a v tom ju pani sestry často utvrdzovaly. Že mnohé nevydarilo sa jej, kto za to môže? dobrá vôľa bola! — Po rozlúčení s Julkou stála pevne na tom, aby svojho mladého Škrivánka s Julkou do jedného manželského páru spriahla. A bol vám to za škrivánok; v nedeľu večer, keď nádejeplná mládež s prepľnenou hlavou na vrchole svojej rozkoše nepratala sa, a preto krčovitě pokusy robila z nej vyskočiť, jedným slovom: ihrala, Janko Škrivánok bol z tých, ktorí nielen nohami, ale aj opilými výkrikami na javo dávali pocit svojej blaženosti. Podobným spôsobom chodieval po polnoci domov, zbytočným robiac úrad hlásnika, a toho následkom bola pondelková chrípka. Pani Škrivánková v taký čas dokazovala neohraničenosť materskej lásky. Shladívala chladné obklady na rozboleňú hlavu, bazové, lipové kvety na rozladené hrdlo; obyčajne, lieky neosožily, ale dobrý glg rezkej droždovky bol istým liekom.

Takto chcela dobrá suseda oblažiť Julku, a to parnou rýchlostou. Pani Halušková, to bolo isté, oboma rukama siahne za ponúkajúcim šťastím, len syna treba nakloniť.

„Už ste zase pri sklienke,“ búrila do chyže vstupujúca Škrivánková pokojne zdravkajúceho otca i syna.

„Keď gazdiná nestará sa o raňajky, musíme sa postarať my. Drhneme sa prácou, musíme aj niečo užiť, lebo človek nemá inšieho zo sveta, len čo zjje a vypije,“ rozumoval starý Škrivánok.

Inším časom boloby podobné rozgovore začiatkom hádky, teraz prešlo na hladko, Škri-

vánková prád svojich blažených vyhladov nechcela pokaliť domácim svárom.

„Poviem vám novinu,“ volala veselým hlasom.

Ani otec, ani syn, zahrúžení v raňajkovaníe, neukazovali zvedavosť. Škrivánkovú to nemýlilo.

„Našla som nevestu,“ pokračovala.

„Žiadna novina, každý deň ju počujeme,“ ohlásil sa Škrivánok. „vidí sa mi, že už ani inšie nemáš na starosti.“

„Len ticho, starý, dosiaľ som žartovala, teraz vám hovorím naozaj, dievča ako malina, a pri tom —“

„To je pekná novina, synku! Či skoro pôjdeme na pytačky?“ smial sa starý Škrivánok.

„Už zase posmechy, len nech ti za hrdlo nepadnú.“

„Veď že nás netráp,“ pokračoval starý v dobrom rozmare. „ošediviem od zvedavosti.“

„Nuž Julka Haluškovie,“ vyriekla vítazným hlasom.

„Vidím, že si rozum potratila. Nedávno si nám ju hnusila a dnes vychvaluješ!“

„Nevedomosť hriechu nečini,“ ospravedlňovala sa. „dnes presvedčila som sa, že to byly klebety, čo o Haluškovkej povrával svet.“

„Má peniaze?“ spytoval sa starý s chvatom.

„Má, a mnoho!“

„Kto ti povedal?“

„Ťažkala som, nosila som, videla som.“ Ostatné bolo príhané, ale nezapálila sa.

„To je hrôza na jeden deň.“

„Rozumom všetko vyzvie človek,“ odpovedala s uspokojením, „a ty, Janko, maj sa rezko okolo dievčata, viem, že Julka páči sa ti.“

„Mne je všetko jedno, či Julka, či Marka,“ znela významná odpoveď.

Vskutku Jankovi bolo všetko jedno; keď iní mládenci, poslušní rozkazom rodičovským, stránilí sa dievčat Haluškovských, Janko Škrivánok vyvádzať hneď Julku, hneď Marku. Všeobecne napadlo toto zrušenie smluvy zo strany pani Škrivánkovej.

Všetecné jazyky neušetrily rušiteľku. Povrávalo sa, že pán Škrivánok veru na slabých nohách stojí, keď Janko utisol sa na tie chudobné kostolné myši. Matky vidiac, ako Janko

Julku a Marku pred jich dcérami vyznačuje, tvrdily, že mu ony svoje dcéry odoprely. Pani Halušková videla ochotnosť Jankovu, ale o šťastí, žeby Janko jej zatiaľ byť mohol, ani nespívala, možno, nežiadala si.

Škrivánková nesniesla tieto útržky, a tak tajnosť, ktorú dosiaľ pečlivo skrývala, musela na svetlo. Najprú z ďaleka nahrávala, pozdejšie určite vyrozprávala nedôverujúcim jej pani sestrám tajomstvo.

Nastúpil čiastočný prevrat vo verejnej mienke; ženská spoločnosť rozdelila sa na dve stránky. Matky synov majúce odvolaly svoj zákaz, matky dcéry majúce, navzdor všetkej určitosti slov pani Škrivánkovej, v platnosti chcely podržať predtým roztratené chýry.

Najhoršie bolo s pani Kolesárkou, muža previedla na svoju stranu proti Julke a teraz ho má získať pre Julku. Uznať svoju chybu pred mužom, bolo strašné, ale vhodnú príležitosť k výhodnému oženeňiu Ďurka, prepásť, bolo strašnejšie. Že nemotorný Janko Škrivánok s jej švárnym Ďurkom merať sa nemôže, rozumelo sa samo sebou.

Dlho obchodila, aby rozhovor na svoj milý predmet obrátiť mohla. Kolesár pamätlivý nedávnej kázne, ktorej sa mu pri podobnom rozhovore dostalo, nevrlym stával sa, akonáhle prišla reč na Ďurkovu ženbu, a k utišeniu nevrlosti nezameškal Steinerov hostinec počtíť svojou návštevou.

Čas rýchle bežal. Škrivánková oznamovala blízke pytačky a za nimi svadbu, už aj jedlo-pis bol všeobecne známy, Kolesárka odkladať nespela.

„Mužik mój,“ prihovárala sa sladkým hlasom svojmu manželovi, „toho Ďurka hádam len oženíme?“

„Zase tá stará nóta, či chceš vadu začínať?“ odvrkol Kolesár.

„Nie tak, nie,“ hladkala ďalej, „vyzvedať sa ti mám.“

Kolesár vyvalil oči, vidiac manželku tak neobyčajne pokornú a v prekvapení uviazlo mu slovo v hrdle. Nastala prestávka. Kolesárka bojovala so sebou.

„Za odpustenie prosím ťa musím,“ pretrhla mlčanie.

„Čo . . . čo?“ divil sa Kolesár.

„Veľmi som ti ublížila a vidím, že pre moju tvrdošijnosť Ďurka ožením nemôžeme.“

„Len to isté hudies; hádam pri tejto zpevedí mne dostane sa poriadneho rozhrešenia.“ nevrlym stával sa manžel.

„Za odpustenie ňa prosím, či mi odpustíš?“

„Vďačne odpúšťam, len ženbe pokoj daj.“ odmietal Kolesár v obave, že tá pekná pesnička špatne skončí sa.

„Až mi neodpúšťas, odpustíš mi vtedy, keď dôverne poshováraš sa so mnou o ženbe Ďurkovej.“

Kolesár obmäkčený touto neobyčajnou odpoveďou, prívollil všetko: „kohože si už vyhladala?“ zpytal sa.

„Ešte len hľadám,“ ohradzovala sa Kolesárka, „ponúkajú nám Zuzku Kukučkové, ale si tá nevykuká sobáš na jaseň, z toho nič nebude.“

„Prečo by nebolo?“

„Matka má prisláný jazyk,“ odpovedala Kolesárka.

Kolesár si smrkol, patrnc nenašiel vhodnú odvetu na posúdenie manželkino. Kolesárku nemýlilo, pokračovala:

„Ponúkajú aj iné, ale ti je to všetko z jedného krámu, jedna za osemnásť, druhá bez dvúch za dvadsať; ani oprať, ani ušit, ani uvariť, len ustavične fintiť sa.“

„Tak sa nedohovoríme, Ďurka máme ženiť a ženy niet.“

„Bude aj žena,“ odporovala Kolesárka sebavedome, „stane sa ti po vôli, najlepšie bude,“ pokračovala ostiechave, „keď vypýtame Julku Haluškovie.“

„Kieho hroma! ja nedovolím,“ prudko zvolal Kolesár.

„Prečo by si nedovolil?“ zpytovala sa Kolesárka, ale vždy ticho, aby si vec nepokazila.

„Jej matka svetská dlžnica, či ja jích dlhy splácať mám?“

„To je nie pravda!“ uspokojovala manželka, „len klebetné jazyky navymýšľaly.“

„Ani založená lúka, ani dlžobný úpis?“

„Ani jedno ani druhé.“

„Už sme dohovorení, oženíme ho!“ skríkol radostne Kolesár.

Jedna prekážka premožená, manžel udobrený — ale druhá, ako sa sblížiť k pani Haluškovej?

„Ďurko mój,“ vravela na druhý deň Kolesárka svojmu synovi, „kohože si včera vykrúcal?“

„Ani nepamätám, bolo tam dievčeniec až hrúza,“ odpovedal Ďurko, nechtiac, aby aj Julku menovať musel, ktorú navzdor zákazu predsa len vykrútil.

„Počula som, že si aj s Julkou Haluškovie ihral,“ pokúšala matka.

Ďurko zapálil sa, matka videla, že do živého zařala. „Neboj sa, syn mój, veď to žiaden hriech poriadne dievča vykrútiť. Tak si ju vykrútil?“

„Len raz, mamička.“

„A čo si jej povedal?“

„Nuž povedal som jej,“ zajakal sa Ďurko rozpalený ako fakla, „že ju — rád vidím.“

„Ona čo na to?“

„Že ma aj ona.“

Matka v radosti vybozkávala svojho synáčka, prislúbila, že Julka bude jeho ženou, ale on skrze Julku musí zvedieť, či Halušková nehnevá sa?

Ďurko s radostou vyplnil svoju úlohu. Neosozily ani neškodily hnevy a fuky Škrivánkovej, Ďurko a Julka staly sa jedným párom.

Julke dobre vodilo sa u Kolesárov, takmer ju na rukách nosili. Pani svokra samá úslužnosť a láska, nevestu si volávala: dievka moja! Pán svokor, keď s drahou polovickou pohašteril sa, nešiel viac zaliat omrzlosť k Steinerovi, ale ostal pri Julke; tá vyrovnávala spory a zahánala mraky z čela jeho. Veselý jej spev, ustavičná dobrá vóla pretvorila omrzlého Kolesára v dobromyslného spoločníka. O Ďurkovi niet čo hovoriť, on mal svoju Julku.

Keď mäďové týždne minuly, pani Kolesárka túžobne pozerala, či v barcenej trubhe Julkinej niečo kovového nezaskvieti? či to bude od striebra, či od zlata, všetko jeľno: krem čistého šatstva a plátených vecí nevyzrela nič. Lahká potecha: stará Halušková nechce vydeliť za života dcéry svoje.

Smrť bola po vôli pani Kolesárke, pani Halušková zomrela. Julka nezakúmala pozostalosť drahej matky, lebo najväčší poklad bol jej pod zemou — mrtvá matka, tej miesto

čo oprávnenej dedičky zastúpila pani svokra a tá na spodku ťažkej, Škrivánkovej obdivovanej skryni našla — skalky a piesok. Ne-pochválila sa nikomu.

Poučný obrázok tento čo neomýlny prostriedok odporúčam tým statočným, chudobným matkám, ktoré pre svoju chudobu dcéry pod čepiec nemôžu dostať.

* * *

Lalije.

(Ballada dľa národnej piesne.)

Zloba to neslýchaná,
Pani zabíja pána;
Pochováva ho v háju,
Na lúke pri ručaji,
Hrob lalijou zasieva,
Zasievajúce tak spieva:
„Rostni kvet tak vysoko,
Jak pán leží hlboko;
Jak pán leží hlboko,
Tak ti rotni vysoko.“

A potom zkrvavená
Muža zabivšia žena,
Beží pres lúky, pres nivy,
Hor i dol horou letí;
Mrak padá, vetor kvili,
Je smutno, tmavo svety.
Len čo vrany krákajú
A sovy zahúkajú,

Dol ku potoku kvapí,
Ta kde buk stojí v bok,
Do pustovníka chaty,
Klop, klop, klop, klop.

„Kto tam?“ — spadla závoja,
Starec vychodiac svieti;
Pani zrak v stĺp upiera
S krikom do chatky letí,
Ha! ha! zsinané ústa
Má, vo stĺp stoja oči,
Chalupka prázdna, pustá:
Ona muža v nej zočí.

„Nevesto, Pán Boh s tebou,
Čože teba sem nesie,
Zlostnou večernou dobou,
Čo robíš sama v lese?“ —

„Tu za lesom, za stavom,
Sú mojich zámkov steny,
Muž s kráľom Boleslavom
Šiel válčiť s Kyjovány.
A rok za rokom beží,
Čo nejde z bojoviska;
Ja mladá pri mládeži
A cesta cností slizká.

Ja vernosť som zlomila,
Ach! beda mojej hlave!
Ja trest som zaslúžila;
Muž môj sa vrátil v sláve.

„Ha! ha! muž sa nedozvie!
Páč na tú krev, ten nôž!
Po ňom, po ňom je už!
Tak duch tvoj hriech môj vie.
Nuž hlás svätými ústy,
Jak hriech ten odmodlí,
Kam mám ísť na odpusty.
Ach, pôjdem až do pekla,
Znesiem bitku, len pomoc,
Nech zahalí večná noc
Hriech, čo zpáchalam' vzteklá.“

„Nevesto!“ rečie starý,
„Nebadám ľútosť tvoju:
Keď bojiš sa len káry,
Nuž tak choď si v pokoju.
Potlač strach, vyjasni zrak,
Hriech tvoj večný kryje mrak.
Bo také súdy božie,
Čo si zrobila skryte,
Len tvoj muž zradit môže
A tvoj muž ztratil žitie.“

Paní výroku rada,
Jak prišla zas vypadá:
Beží nocou do domu,
Nič nesloviac nikomu.
Stoja deti u brány
A pýtajú sa mamy:
A kde ostal náš tato? —
„Nebožtik? čo? váš tato?“ —
Nevie, čo má riecť na to.
„Ostal v lese za dvorom,
Navráti sa večerom.“

Čakajú večer deti;
Čakajú druhý, tretí,
Celý týždeň vybudly;
Potom otca zabudly.

Panej zabudnúť trudno,
Nemôž sa zbaviť hriechu,

Na srdci jej je nudno,
Na ústach nikdy smiechu,
Nikdy sna na zrenici!
Bo často v nočnej dobe,
Klope čosi na dvore
A chodí po svetlici:
„Deti, volá: to ja to,
To ja, deti, váš tato!“

Noc prešla, zaspáť trudno,
Nezná sa zbaviť hriechu.
Zavše na srdci nudno,
Nikdy na ústach smiechu.
„Choď Hanka na výzvedy,
Čujem dupot na moste
I v hostinci sa káďi;
Či neidú k nám hoste?
Choď do hostinca. lesa.
Pozri, kto k nám bere sa?“

„Idú, idú po strane,
Prach na ceste je veľký,
Erdžia si kone vranné,
Blištias' ostré šablanky.
Idú, idú pánovia,
Nebožkého bratovia!“

„Á, pozdrav Boh! Čis' zdravá,
Milá žienka bratova?
Kde brat?“ — „Nebožký brat
Musel sa odobrať.“ —
„Kedy? — „Dávno, rok minul,
Umrél... na vojne zhyrul.“ —
„To klamstvo, buď spokojná,
Už skončila sa vojna;
On žije, on je zdravý,
Skoro sa ti objaví.“

Pani od strachu zbledla,
Zamdlela, na zem padla,
Stĺpkom jej oči stoja,
Tvár jej zas potrháva.
„Kde on? kde muž môj z boja?“
I bôľne postenáva;
Omdletá od radosti,
Vypytuje sa hostí:
„Kde muž, moje kochanie,
Kedy predo mňa stane?“

„Vrátil sa razom s nami,
Však napred šiel, chtiac spiešif,
Nás prijať s rytierami
A teba tiež potešif.
Dnes, zajtra iste príde,
Až len von z lesa vynde;
Snáď zblúdil, však on vynde,
Až len na cestu príde.
Dnes sluhov rozpošleme,
Zajtrá ho mať budeme.“

A sluhov rozposlali,
Deň, dva naňho čakali;
A keď nič nevyčkali,
S plačom preč odísť mali.

V cestu jim vkročí pani:
„Bratia moji kochaní,
V jaseň sa zle cestuje,
Slota, dážď — vetor duje;
Čakali už dlhšie ste,
Počkajte trochu ešte.“

Čakali. Prešla zima,
Niet brata medzi nima.
Čakali, mysliac sebe,
Snáď sa navráti z jari?
A on si leží v hrobe,
Kde ľalije zkvitaly
A restly tak vysoko,
Jak on leží hlboko,
I jaro prečakali,
Lež jeho nedočkali.

Lúbi sa jim hospoda,
Bo hospodyňka mladá;
Na oko preč ísť chceli,
Až leto tam predleli.
A keď leto vybudli,
I na brata zabudli.

Lúbi sa jim hospoda
I hospodyňka mladá.
Jak sa u nej hostili,
Oba ju zaľúbili.
Obom ľahodne šepce
Však to pre nich poroba,
Žiadon bez nej žiť nechce,
Nemôžu s ňou žiť oba. —
Až sa tak sjednotili,
Pred ňu sa postavili. —

„Počuj, pani bratova,
Prijm' dobre nášho slova.
My tu darmo sedíme,
Brata viac nevidíme.
Milosti v tebe shoda,
Mladosti tvojej škoda.
Viazaf si svet? čo z toho:
Vyber si z nás jedného!“

To rekli a mlčali,
Hnev, žiarlivosť jich peče.
Blesky z oču sršaly,
Žiadon z nich nič nerečie;
Pery obom zsinaly,
V rukách stiskajú meče.

Pani jich vidí v hneve,
Čo vraveť, sama nevie.

Prosí o chvíľku času
A poberá sa k lesu.
Dol ku potoku kvapí.
Ta, kde buk stojí v bok,
Do pustovníka chaty,
Klop klop, klop klop.
Celú vec mu vykladá,
Pýta sa, čo za rada?

„Ach, ako smieriť bratov,
Chcú moju ruku oba;
Ten i ten sa podobá:
Koho pustiť so ztratom?
Ja mám malinké dietky,
Dediny i majetky,
Zle bude so statkama;
Jestli zostanem sama.
Lež ach! mne už na svete
Ráj manželský nekvete!
Nado mnou božia kára,
V noci strach ma umára,
Ledvaj že zamknem oči,
Traf, traf, zámka odskočí;
A vidieť, čuť ju musím,
Dobre sa nezadusím,
Keď prebudím sa v bôlu,
Zkrvavenú mrtvolu . . .
Škrýp, škrýp už je nad ložom,
Krvavým seká nožom,
A iskry z úst vždy sype
A fahá ma i štipe.
Nemožno dial sa dívať
Na to, nejdem tam bývať,
Bo, ach! mne už na svete
Ráj manželský nekvete!“

„Dcéčko!“ — rečie jej starý, —
„Nemáš hriechu bez káry,
Ale urob pokánie
A Boh dá smilovanie.
Vládne tajným výrokom,
Ja žiaľ tvoj zmením v ples;
Hods zhynul muž pred rokom
Ja vkriesim tí ho dnes.

„Čo, čo? jak, jak? vzkriesenie?
K tomu už nenie čas!
Železo zkrvavené,
Na veky delí nás!
Ach znám, otče môj starý,
Že zniesť mám farchu káry.
Len nech ma strach nekvári.
S Bohom panstvo, ves, hora,
Ja pôjdem do kláštora,
Ja pôjdem v tmavý les.
Nie, nekries! nač vzkriesenie?
K tomu už nenie čas,
Železo zkrvavené
Na veky delí nás!“

Starec vzdýchnuť hlboko,
Slzami zalial oko,
Obličaj skryl, zaslonil,
A rukama zalomil.
„Choď zas za muž dľa vôle,
Čo ta tam po mrtvole!
Mrtví sa nezobudia,
Tvrdá večnosti brána;
Nezbudia muža ľudia,
Ak ho nezbudíš sama.“

„Lež jako smieriť bratov?
Ktorý má ísť so ztratom?“ —
„Najlepšie bude drahá,
Daj sa na los a Boha.
Nech každý z nich v les ide
A s kvietim domov príde,
A z tých kvietkov ľalije
Vienok tebe uvije,
Poznačí ho, bys' znala,
Či si to vienok vzala?
Tak nech ide v chrám boží,
Na oltár ho položí,
A či príu vezmeš veniec,
Ten bude tvoj snúbenec.“

Paní porade rada;
Skoro sa s mužom spoji,
Mrtvoly sa nebojí;
Bo v myslí si ukladá,
Nikdy v žiadnej potrebe
Nevolať ju ku sebe.
Úmyslom tým je rada,
Odhádza paní mladá.
Beží prasto do domu,
Nič nereknúť nikomu.
Beží pres lúky, pres háje,
I beží, i zastane;
I stojí, i myslí i sluchá:
Zdá sa, že ju ktos' honí
I že jej šepce čosi,
Však do kola tma hluchá:
„To ja, tvoj muž, tvoj muž!“
I stojí, i myslí, i sluchá,
Ztrháva sa, i beží,
Vlas na hlave sa ježí,
Obzerá sa — a ľaká,
A v kriakoch ston človeka,
Blízko počuť ho už:
„To ja, tvoj muž, tvoj muž!“

Zblížila sa nedela,
Zblížil sa čas veselja.
Sotva že slnko vzhodí,
Vyndú i bratia mladí,
Paní v svadobnom šate
V stred devíc šla bohaté,
Vstúpi na stred kostola
I bere prujší veniec,

Obnosi ho do kola:
 „V tom venci sú lalije,
 Ach čieže sú ozaj čie?
 Kto môj muž, kto snúbenec?“

Starší brat dá sa v let,
 Radosť na líci plane,
 Skáče a tleska v dlane:
 „Tys' moja, môj to kvet!“
 Medzi lalije krúžky
 Vplietol som ja znak svoj,
 Tu znak, tu moje stužky,
 „To môj, to môj, to môj!“

„Klamstvo!“ — brat druhý zvolá,
 „Poďte len von z kostela,
 Miesto by vám ukiazať,
 Kde som tie kvietky trhal.
 Tam na lúčke, v tom háji,
 Na hrobe, pri ručaji,
 Ukážem hrob i zdroj:
 „To môj, to môj, to môj!“

Vadia sa zlí mládenci;
 Až pot jim z čela tečie;
 Vytiahli z pošiev meče;
 Začali krutý boj.
 Rujú sa na tom venci:
 „To môj, to môj, to môj!“

V tom dveres' chrámu ztriasly.
 Vetor dul, sviečky zhasly,
 Vstúpi osoba biela.
 Známy krok, známa zbroj.
 Pot tečie obom z čela,
 Stojí, pozerá kosom.
 Podzemným volá hlasom:
 „Tys' moja, veniec môj!
 Hrob môj si kvet svoj nedá,
 Mňa sviažte stolou už;
 Zlá ženo, tebe beda!
 To ja, tvoj muž, tvoj muž!
 Zlí bratia obom beda!
 Hrob môj si kvet svoj nedá,
 Zkončte krvavý boj,
 Ja muž, ja brat, môj kvet,
 Vy moji, veniec môj,
 So mnou na druhý svet!“

Trasies' chrámu ohrada,
 Zrub z' zrubu sa vysúva,
 Sklepenie dolu padá,
 Chrám celýs' prepadáva,
 Z vrchu ho hruda kryje,
 Na nej rastú la ije.
 A rastú tak vysoko,
 Jak pán ležal hlboko.

Z A. Mickiewicza M. Dumny.

Kritické listy.

IV.

(Sensačná novela a román. — Spevy Jána Bottu.)

Drahý priateľu! Budeš si myslieť, že dlho rozmýšľam, čím nadpriasť odtrhnúť niť našich listov; no nešlo mi tak o látku, ako o čas, o čas, v ktorom by bolo vôle k napísaniu niekoľkých riadkov, Nuž tak je to so mnou. Vyhovárať sa nejdem; radšej sa Ti v temnejšom osvetlení predstavím, vediať, že vlastným uznaním chyby, a to bez vypočítovania obľahčujúcich okolností, predídeme aspoň rozlmevanému pohľadu sudcovmu.

V otázke, o ktorej sme hovorili, čo do podstaty nebolo medzi nami žiadnej neshody. Ako sa nám budú srovnávať mienky v ďalšom priebehu týchto listov, neviem; že však z tejto príležitosti nebude ešte medzi nami neshody, to predpokladám, ba som pevne presvedčený.

Všeobecne cíti sa, že jestli aspoň behom dlhšieho času dosiahnuť máme tie ciele, za

ktorými tak horia posvätení slovenskej veci. širšie základy musíme položiť svojmu literárnemu účinkovaniu. Pravda, pomery prítomnosti tomu ani najmenej neprajú. Či nedalo by sa viac docieľiť aj v týchto pomeroch, k pretriasaniu toho tu niet miesta. Keď však našim pričinením a nevyhnutnou spravodnosťou dejov nastane obrat k lepšiemu, čo vtedy? Ako budeme účinkovať prostriedkom literatúry na ten dobrý slovenský ľud a na tú čtivú inteligenciu? Aké sa tam môžu vyskytnúť prekážky? O ľud, ten zo zdravých tatranských zdrojov napájajúci sa ľud, ktorý zachová sa, odrazí sa od neho akákoľvek na ducha jeho nameraná pohroma, o ten ľud netreba sa obávať. Inak má sa vec so vzdelanejšími triedami, ktoré stoja v prúde nevškysnutých, za podmienku vzdelanosti považovaných názorov. Braček, ja bojím sa, že našej literatúre tuhý boj bude treba podstúpiť s cudzou, tak zvanou *sensačnou belletriou*.

Ako celý život slovenský, tak aj zábavná literatúra, bez toho, žeby zatvárala dvere pred výdobytkami, opravdovými výdobytkami trebars západného ducha, musí byť samorostlou, za ideálmi sa nesúcou, preto založená na základoch mravnosti a vnútorný neobjasný svet človeka neohrožujúcich. Ako ale dáš knihu, ktorá má podporovať, budiť zdravé čítanie a smýšľanie, do ruky človeka, odchovaneho spisami, jichž pravdenepodobnosť, hrôzy a prepiatosti dejy nemaly iného cieľa, ako napínať, dráždiť a rozčulovať. Ten ti ju odvrhne. Nakreslí mu vznešený, v zápasoch rasiúci charakter, ožiar dej krásami psychologicky odôvodnených činov: takýto čitateľ, ponevác v diele tvojom, keď asnaď aj nie zločiny, ale vypočítavo napínavé udalosti, hrôzy, strakatosť zamotaných výjavov, miesto vznešenosti zápasu divo šlahajúce vášne bude hľadať, namrzený odhodí si knihu už po prezretí niekoľkých strán.

K boju tomuto mladá spisba slovenská musí pripravená byť. Pravda, je to boj ťažký; slovenské domy sú trzišťom tu nemeckej, tu zas maďarskej literatúry. A čo sa z týchto „diel“ slovenskému čitateľstvu natíska, čo tie pre nás určené jak pohraničné, tak už aj doma nakopené sklady kolportujú, to, ako známo, temer bezvýmínečne k sensačnej literatúre náleží. Ponson, Gaboriau, anglický Bulwer, ba najnovšie už aj Zola, vo všetkých možných prekladoch otravujú ducha slovenskému obecnstvu.

Ťažký to boj už aj preto, že prostriedkov k pristaveniu tejto záplavy len veľmi skrovne máme. Ale, ako už podotknuto, nechže sú osudy či terajšieho či budúceho spisu slovenského trebárs ako ťažké, muža, ktorý tým cieľom siahne k peru, aby do slovenskej literatúry náležať majúce dielo stvoril, nechže nevedú žiadne ohľady na novotu, na vkus obecnstva; naopak, vzhľadom ku nevksu a presýtenosti veľkej časti čitateľstva nechže je vedený vo svojom tvorení nad každodennosťou vysoko povznesenými ideálmi, ktoré, trebárs by aj „zo života vzaté obrazy“ a jich temné strany líčil, v čarovnom, ducha povznášajúcom osvetlení predstavia celé dielo, pôsobia harmonické zakončenie a harmonické dojmy. Pravda,

ďafeká, dlhá to cesta, na nej mnoho prekážok; ale ona je jediná, ktorou postupne došlo by sa k osvieteniu presýteného obecnstva.

Keďby sa dotyčne tvorenia každá zásada tak neupierateľne dala položiť, ako táto, ktorú stavíme proti sensačným spisom belletristickým, tak by sa voždy s úplnou istotou dalo predpovedať, ktorá strana vyjde čo víťaz z jedného alebo druhého nadhodilého zásadneho boja. Bože môj, a preda aká prevrátenosť náhľadov! „Filisterská zachovalosť“ a čo ja viem, ako sa ešte vysmieľajú smeru, ktorý zopiera sa povláčeniu múzy po šiatroch najhnusnejších hriechov, po kanáloch a iných nečistých miestach. Život vraj tak má predstavený byť, akým je. Dobre, veď ani my nechceme nereálne tvorenie, ba žiadame, aby hrdinovia novelly alebo románu boli ľudia z kosti a krvi, teda nie dáky polbohovia, ľudia, ktorí popri svojich skvelých musia mať aj temné strany. Ale keď niekto svoj talent k tomu zneužíva, aby človeka výlučne len v jeho bludoch, necudnosťach a hriechoch predstavoval, keď svoje vznešené povolanie tým znesväcuje, že obídením charakterov samé netvory berie za hýbateľov dejy, s tymito snuje čo najkrikľavejšie farvené výjavy a tak v čitateľovi zabíja cit, povzneseno mu ani dýchnuť nedá: proti takémuto tvorení, proti takýmto spisovateľom, aspoň doma, pri svojom skromnom krbe, vždy povzniesli by sme svojho veta.

Ja veru nie som ani najmenej predpojatý. Ešte aj u samého Zolu uznám, čo je dobrého. Ale škoda talentu! Pri inom smere, pri iných zásadách mohol sa stať dobrodincom ľudstva; takto zamračí, pocitom hrôz a oškľivosti naplní duše svojho obecnstva. Veď ako dobre padne v živote všelijakými nerestami stíhanému človeku pozret k jasnej oblohe nebeskej, tak zajte preto berieme do ruky tú zábavnú knižku, aby sme v ťažkostach tohože života unavení okriat, oživnutí mohli. Privrženec tejto školy, pravda, nadmietnul by tu, že v tom o poučenie ide, že to diela zábavnopoučné. Dobre; nech si to verí. Mohlo by sa ale tiež podotknúť, že poučenie, aké na pr. z dejov Zolových heroín možno čerpať, potrebuje pre život snáď len malá čiastka ľudského spoločenstva a najmenej spoločenstvo

pod Tatrami. Vypodobit, predstaviť aj zjavy menej pekné, osobnosti menej mravné, ovšem má právo spisovateľ a je to aj potrebné; ale keď v celej objemnej knihe niet čistého vzduchu, k čomu to vedie!

Hovorí sa, že sú to diela pre dospelých, usadlých ľudí; no zabúda sa, že nemá žiadno vytlačené na čele (a dobre, že nemá!), pre koho je a pre koho nie je písané; zabúda sa, že jestli kniha jedinou dušu otráвила, to nie je v stave paralyzovať poučenie, ktoré z nej asnať milióny čerpalý. Nevie, či urobil niekedy národu svojmu daktorý románopisec také služby, ako Jókai; on, môže sa povedať, naučil maďarstvo nielen čítať, ale aj národnému povedomiu: a predsa pre noveletku, v ktorej raz bol sa zklznul, vyhodilo sa mu na oči, že touto viac zkazil, než prospel všetkými ostatnými prácami svojimi.

Teraz, priateľu, v slavnostné rúcho chcel bych zaodiť svoje myšlienky, aby tým zrejmejšie bolo poukázano na sviatok, ktorého dožila sa mladá spisba naša. Vieš, kam cieľim. Bottove sobrané spevy! Naschvál zlomkovitejšie vyslovoval som sa pri prvom predmete svojho listu, abych získal miesta aspoň ku krátkemu zaznamenaniu tejto literárnej slavnosti.

V tak mladej, malej literatúre, akou je slovenská, je niečo prekvapujúceho tá výška, ktorú dosiahol básnictvo. Kto však zná slovenského človeka, uzná to za cele prirodzené. Ján Botto už od dvoch desaťročí medzi prvými representantmi tejto poesie bol zpočiatku, a predsa až teraz, keď sme zbierku jeho spevov dostali, vidíme, čím je on vlastne. Ozaj zvláštny zjav! Na školskej lavici „uchvátený nádejami i žiaľmi toho nového života“, ktorý v ubiedenom národe kriesiť začalo oduševnené kolo niekoľkých šuhajov, začal spievať a hneď bol individuálne tak vyvinutým, tak hotovým, tak veľkým poetom, ako je dnes. Potom, zaujúc v živote čo do zamestnania dosť suchopárnu postać, málo spieval, zrejme preto, že to skromne, bez ohľadu na verejnosť, len z prirodzenej vlastnej potreby robieval, keď totiž už zvolal musel:

„Oj, city moje, iskry hromové!
čože robíte taký shon?“

Ved' vás už idem, v slzách i slove,
z úzkych prsú vypustit' von!“

A mal príčinu nespievať mnoho, lebo:

„Ej hej! vypustit' — ach! ale jako?
vy rozkoše, žiale moje!
keď to od srdca k srdcu delako —
a tým sctom tak chladno je!“

Tieto dve sloky úplne charakterizujú nášho básnika. Že málo spieval, vidíme nie tak z objemu zbierky, ako z chronologických zaznamenaní tejže, podľa ktorých roky a roky prešli, čo „z úzkych prsú v slzách i slove“ vôbec žiadneho citu nevypustil. Ale čo potom kedy-tedy oddal papieru, to je poesía okuzľujúca, do duše vtekajúca, z druhej strany však hlboká, ani to srdce, čo taký shon citov doviedlo v sebe zatváraf.

Botto je skrz na skrz slovenským poetom. Možno, len preto máme najviac prstonárodných povestí od Rimavy, že náhodou mužovia tam obydlení oddali sa do jich sbierania, a predsa neviem sa sprostíť myšlienky, že rodisko Bottovo a jeho poesía úzko musia jedno s druhým súvisieť. Tá zvláštna síla, ktorá pôsobí na Slovena v jeho prirastení ku prírode, dala vznik našim prstonárodným povestiam, a tá javí sa aj u pôvodcu našej novej zbierky. Prameň, ba duch ľudovej a Bottovej poesie je jeden, ten samý. Požehnané dni detinstva a prvej mladosti, ktoré strávia sa vnímaním ducha svojho ľudu, vnímaním toho dýchania, znenia, ktoré na svojich prsiach slovenského človeka chovajúcej prírody tak tajuplnou vlastnosťou je!

Ako 18-ročný mládenec chopil sa do spracovania „Smrti Jánošíkovej.“ Kto bol ten Jánošík, jednoduchý zbojník a či veľkou myšlienkou zapálený duch, či ho vôbec kedy bolo alebo nebolo, na tom nezáleží. Ľud slovenský, „v jehož duši rástol po celú päťstoročnú epochu poroby“, zosobnil si ho čo junáka svobody, čo ochrancu a pomstiteľa svojho v zažívanom utiskovaní. A Botto, akoby do svojej duše bol posvädzal, počnúc od päťstoročných vzdychov týraného ľudu, všetko, čo zachovalo sa v slovenských ústach o tomto junákovi, podal v „Smrti Jánošíkovej“ vlastne veľkú, dotklivú pieseň o utrpení ľudu. A je to opravdivá báseň! Nie dej vo veršoch viac-

menej zvučných vypráváný, ako to obyčajne nachodíme, lež kus života v duchu poetického slovenského ľudu, kus života s kúzлом fantastického rúcha, s pelom nedotknutej zachovalosti.

„Dolu ovce, dolu, dolu dolinami,
veď už viac Jánošík nepôjde za vami“ —

takýmto z úst ľudu vzatými piesňami pretkávané je vypravovanie, taktokončievajú sa jednotlivé odseky. Akoby dievčina na tráve, po rozpovedaní svojho trápenia, od grúňov do doliny rozliehajúcou sa piesňou ulavila svojmu srdcu. — Dej sám v sebe je malý, ako to podľa prirodzenosti látky (smrť) ináč ani nemôže byť; ale Jánošíkove veľkolepé dumy o svobode nenahradily by akékoľvek výjavy. Ešte len v úvode čítame:

„Oj vetor, víchor širokej vôle
v prsiach mladistvých zrodený! — —
On sebou nesie deti sokolie,
nesie, nesie — ku šibení.“

potom:

„Nebanuj, mati, s tou chasou mladou
musíme von v svobodnú dial!
S Bohom! — čujeme huk vodopádov,
pieseň chlapcov z vysokých brál“ —

už si duša z hlboka vydýchne, už cíti, tuší, už vie, čo sa tu otvára.

„Smrť Jánošíkova“ je zlomok národného eposu. Ako v tomto zlomku zobrazujú sa nám utrpenie, smýšľanie, túžby a nádeje slovenského ľudu, tak zlomok ten v celok zaokrúhlený bol by obrazom, históriou toho ľudu a oných minulých vekov, bol by národnou epepeou. „Tieň kríža mu na prsiach, na čele blesk žiari, Rúčky, nôžky krvavé — a úsmev na tvári.“ Hľa, Sloven!

Botto je však — neváham vysloviť — ešte väčším vo svojich kratších výtvoroch. „Křížne cesty“, „Povešť bez konca“, „Žltá lalija“, „Známä“, „Sen Babylonov“, „Zapáč a úslň“, „Husiarka“ a kolké menšie kusy zbierky odôvodňujú toto tvrdenie. Lahkosť, nehľadanosť a pôvab, akým vypráva na pr. poviedku „Povešť bez konca“, opojí človeka. V balladách, z ktorých je obzvlášte „Margita a Besná“ vzorom tohto druhu básnického, ozaj silnú tragiku vyvíňuje. On rozšíri vlastnú balladu, o ktorej bych riekol, že je kus tragédie vo forme piesne, rozšíri tak, že opatrí

ju asi pro- a epilogom, robí to ale tak zvláštne, že tým netratí na forme aesthetikou ustálenej. Škoda, že sbieranie ľudovej poesie deje sa so zreteľom len na piesne, ktoré sa nôta. A ballád, romancí, ako to na pr. stonárodných kusoch vzdelený Botto svedčí, veru musí byť v slovenskom ľude.

Prizvukoval som slovenskosť Bottovho tvorenia. Tu ešte len toľko dokladám, že slovenskosť jeho siaha až k veľkoleposti slovenskej idey. Čítajúc „Známä“ a „Zapáč a úslň“, pri všetkej jasnosti symbolov, z ktorých skladajú sa tieto krásne allegorie, nevedel by si snáď človek vysvetliť jích smysel, keďby neboli pod básňami naznačené roky: 1849 a 1853. Hľa, posvätenie poetické! Botto už vtedy jasne videl to, čo až teraz začíname prijímať do svojho creda.

Ešte len niekoľko všeobecných poznámok. Botto je básnikom tendenčným, k čomu poukazujú aj tie mnohé allegorie zbierky. Rád volí desné motívy, niekedy sa až hlboko vnorí do tmy, kde človeka úzkosť opanúva, ale záverečne vždy blysne lúč, tak že je duši aj po prežití hrúz voľno, slavne. Príroda u neho nenie len štafážou; ona je neodlučná od človeka, možno riecť, že súciti a spolu koná s ním. Macocha (v „Margite“) sotí z brala do Váhu pastorkyňu:

„Na! tu tebe sobáš tvoj!“
Voda, hora zhučí: hoj!“

Alebo:

I prídem na púšť — temuú, širokú,
hľadám, volám svoju zlatú:
len zrazu na tom mrtvom homoku
vidím — jej stopku zaviatu.

Pamodaj šťastia! stopčička malá,
„Bože daj! — môj milovaný!“

Či dávno Ona ztato bežkala?

„Dárno, dávno; včera, vlni!“

V básňach silnejšieho politického náteru javí silu, že ozaj „city jeho — iskry hromové!“ Teraz stojí vo veku, v ktorom literatúra ešte s najväčšími nádejami môže k nemu hľadať.

Na niektoré vady poukazovať, to nesrovnáva sa, drahy Miloslave, s mojím slavnostným naladením. K doplneniu sviatku, za rečným si (a to nazpamät!): „Vrahom“.

B. T.

Listy z Čiech.

X.

V Zlatej Prahe, v máji.

Videli ste už slavnosť svätajanskú v Prahe? Však ver že nie? Aspoň nie všetci. Tak vy, čo ste ju videli, mi prisvedčíte a vy, čo nevideli ste ju, čujte!

Už v piatok, 14. večer, bolo pozorovať po uliciach mnoho cudzích, vonkovských ľudí. Ten sa fa pýta na ulicu, ten na hostinec, onen potriasa hlavou nad obrazmi, knihami a jiným, čím honosia sa krámske výkladné skriene, tam ten konečne ucpáva si sebevedome novú porcelánku s briadkou a ženskou figurou, ktorú kúpil si práve a nazval ju vraj „štávníčkou“. Ale to všetko je len ešte úvod ku pravému obrazu. V sobotu 15. ráno už bolo všade plno, a po poludní nemohol si niektorými ulicami ani preísť bez — niekoľkých nemilých stykov ohľadom svojich otlakov. Zvlášte nábrežie Františkovo, neďaleko národného divadla, poskytujúce krásny výhľad na Malú stranu a kráľovské Hradčany s dómom svätovítskym, a Karlov kamenný most, kde ovenčená a osvetlená stála socha Jána Nepomuckého, boly ľudstvom preplnené, jako keby jich bol oblahnul roj mravencov. Medzi inteligenciou videl si tu prespolných roľníkov, malebne odené Plzeňačky s dlhými červenými šatkami a bledomodrou krátkou sukňou, žienky moravské, jadrné Hanačky, statných Valachov, ktorí objavili sa vo svojich — prevrátených, aby barančinu lepšie vidieť bolo — kožuchoch pri 22° tepla. Tu si len mal odpovedať na celý pluk otázok, ubohý smrteľníku. „A prosím, to bude tuhle komedie?“ pýta sa fa bodrý tatínek ukazujúc na hrubý povraz, ktorým pripätaný je parník ku brehu. „Pro Krista pána, to to bouchlo!“ zhýkne dobromyslná starká čujúc výstrel z mažiarov a pýta sa: „Z čeho pak to, prosím, střílejí?“ — „Z kusu,“ odpovedáš jej. „I pro pána krále, jaká pak by to byla rána, kdyby tak stříleli z celého!“ čuduje sa maminka ďalej. Ale najhlavnejšou príčinou tak hojnej návštevy na nábreží je vlastne ohňostroj, ktorý na rieke odbývať sa bude večer, či populárnym názvom — rachomejtle“. A není to radost, keď tak tie ba-

revné, ohnivé gule lietajú k oblohe, rozpráskajú sa a tvoria ohnivý dážď, či keď rakéty zdajú sa rezať nebesa a zlaté jazvy vrývaf jim do tmavomodrého tela? — — Je už polnoc a Praha ešte ustavične hemží sa pútnikmi svätajanskými. Veď je tak jasná, tak teplá . . . V nedeľu ráno stretávaš mladých, starých a temer každý nesie si čosi pozorne a náhli s tým domov. Má to šedú obálku a je veľkého formátu. „Národ sobě“. Ano, slavnostný ten časopis, ktorý ukazuje cudzine tvorčiu silu slovanskú a schopnosť pravého duševného žitia ľudu českého. Je to krásne dielo. Obrazy Ženíškove, Pinkasove, Brožíkove, Pirnerove, Myslbekove, Liebscherove sú pravé umelecké skvosty v koncepcii i prevedení; slovesná časť, prosaické články Světlej, Heritesov, Jiráskov, a zvlášte utešená časť básnická je jakoby sbierkou drahokamov. Upozorňujem len na štyry virtuosné práce: úvodniu báseň Heydukovu, Nerudovu „Jaro 1848.“, Čechovu „S kužele bájí“ (jaká to skvostná forma!), a Sládkovu „Točič“. A čo povedať o „různých myšlénkach,“ o „roji epigramův“ a jiných drobnosťach, medzi nimiž tak mnohá perla sa skeyje? Čo o drobnušských hudebných skladbičkách Smetanových, Fibichových, Dvořákových atď., niekoľko len taktov a predsa každá z nich dielom umeleckým? Bolo by to vylievať vodu do mora: vezmite a čítajte! Podotýkam len ešte, že jak kresba, tak rytie, cinkografia i tlač representuje čestne domáce umenie české. „Národu sobě“ nevyrovná sa ani francúzska „Paris-Murcie“, ani milanský časopis slavnostný, ani maďarský „Tavas“, o nemeckej „Vindobone“ ani reči. Ale mal tiež radost náš starký Neruda zo svojho diela (— bol redaktorom slovesnej časti); dávno tak vrelého feuilletonu nenapísal, jako v nedeľu. — Sotva človek dychtivým okom prezrel si bohatý obsah slavnostného listu, už volala dvanásť hodina poludňajšia k veľkej akademii žurnalistov do Nového českého divadla. Nprehľadné davy draly sa k budove — a veľká jich časť odchádzala s prázdny, dom bol preplnený. Prvé zvuky, ktoré zavznejú v ucho napjaté, sú rozvášnené vlny zname-

nitej Fibichovej ouvertury k Shakespeareovej „Búrke“. Nasleduje dvojica majstrovských symfonických básní Smetanových z cyklu „Má vlast“, „Tábor“ a „Blaník“, jichž základní motiv, husitský chorál „Kdo jste boží bojovníci“ rozrývá dušu a uchvacuje genialným zpracovaním. Vyznieva opäť a opäť z hudobného pletiva a na konci zavzneje v plných tónoch hymnových velebnosťou svojou nadchýňajúc hruď každého. Po búrlivom potlesku a volaní slávy skladateľovi, ktorý vyvolaný bol mnohokrát, zavzneje roztomilý „Švanda dudák“. Karel Bendl, meškajúci teraz v Itálii skladateľ český, jeden z najnadanejších, uviedol v hudbu pre sola, sbor a veľký orkestr slova Vrchlického, jemuž znamenite podarilo sa túto národnú pohádku zbásniť dľa veľmi vďačnej látky prstonárodnej. Účinko hudby Bendlovej, čiste národnej pri všetkých remimniscenciách (na Dvořákovce tance, ouverturu z Rossiniho „Tella“ a jiné), bol znamenitý. Zvlášte v účinej, elegantnej harmonisácii ukázal sa majstrom. No, a božské Slovanské tance Dvořákovce (5. 6. a 8., v Prahe ešte nehrané zvlášte poslednú 8., vyvolaly nadšenie takou mierou, že stuphovanie jeho zdalo sa nemožným. A predsa rozpútal sa možno-li ešte väčšmi nadšenia radostný let, keď Sklenářová-Malá krásnym, výrazným hlasom svojím uvádzala vzletné slova nášeho slávika k živým obrazom diel Hálkových.

Když v nádrú lidstva strach se množí
a bolest roste v srdcích všech,
když národ v klín si ruce složí
a stesky mrou mu na ústech,
tu léčívá ho zdrojem písní
miláček písně, touhy druh,
ježž posílá mu s hvězdou v skrání
pán národův a smilování. —
V něm jeho síla bují, vzrůstá,
on zpěvem k nebi vznáší zem
a těchou kvetou jeho ústa —
bůh léčí národ básníkem!

Tak ospieval Heyduk náš nesmrteľného svojho druha. A jako máko znely slova jeho pri zpomienke na Vítězslava, tak rozvášnila sa lýra jeho, keď líčil Otakara pred bitvou 1278, zradného Fantina de Valle s Jiríkom Poděbradským a zase dojemne vyznely, keď líčil sa s druhom svojím uvádzajúc jeho diela v šumnom venci:

— — — náš slavík nepřichází zpět:
on ukryt v klidnějším dli sadě,
tam na posvátném Vyšehradě!
On oněměl nám v trudné době,
on nežel nové slávy stan.
ježž národ buduje sám sobě —
Jak Mojžíš nežel Kanaan!

Predstavte si, jak účinkovaly tie slova v ústach p. Malej! Živé obrazy dľa nákresov F. Kollára byly velmi zdarilé, efektne sostavené, elektrické svetlo padajúce na imponantnú skupeninu bariev a skvelú výpravu vôbec neminulo sa účinku a zvlášte obraz druhý — zlomok z Jiríka Poděbradského: „Jirí Poděbradský“ a „Fantin de Valle“ — líbil sa neobyčajne. — Odchádzali sme z akademie s blahým povedomím, že programom svojím kráľovská Praha pred pútnikmi svätajanskými preukázala sa kráľovsky. Druhý deň rozlúčili sa cudzí hostia s Prahou neprekonateľnou „Prodanou nevěstou“ . . .

Bolo by mi ešte zmienit sa o sjazdu českých prírodozpytcof, kde mimo jiných prof. Krejčí povedal reč velmi významnú, o výstave českých krojov na ostrove streleckom a mnohých ešte pamätihodnosťach svätajanských, ale vedlo by ma to ďaleko. Jímmedzil som sa na veci najdôležitejšie. Ale predsa jeden dar svätajanský zapomenúť nesmiem: prvý sväzok knižnice česko-slovenskej, ktorý priniesol Botto ve spevy sobrané, s prílohou dvoch Fajnorových piesní tu už všeobecne obľúbených na slova z „Cymbálu a huslí“. Len teraz, keď vidíme súbor poemat Botto- vých, javí sa nám autor v plnom svetle svojho významu. Pozoruhodné básne po všelikých starších ročníkoch časopisov našich, poznamenané jednoduchým B., lebo ničím, javia sa byť plodami nášeho Janička; básnická i estetická hodnota spevov jeho všetkých stavia ho v histórii literatúry slovenskej hneď na tretie mesto: za Sládkovičom a Samom Chalúpkom. Kto neverí, nech prečíta si dôkladne nového Jánošíka (upozorňujem zvlášte na spev I., II., pieseň „Dunaju, Dunaju, milý mój šuhaju“ vo speve III., skutočný to triumf národnej piesne, na reflexiu vo speve V., na spev VII. a VIII.); nech prezkúma krásy balad a povestí národných v oddiele II. knihy (tu najmä básne „Báj Turca“, „Povest bez

konca“, „Žltá lalija“ [snad najpodarenejšia z nich], a „Margita a Besná“; nech pozre si bližšie v III. odseku zbierky znamenite podarené básne „Čierna hora“ a „12. január 1870“ (k otvoreniu slovenskej knihtlačiarne); nech zahrúži sa konečne v časti IV. do neprekonateľných krás „Piesní vojenských“ — i zovňajšou formou, rytmickou najdokonalejších z celého sväzku — a prečíta ešte príležitostnú „Na 60-ročné jubileum A. K.“ Zjaví sa mu obraz ladný o poetovi našom a prisvedčí mi, že skladby tieto zaručujú mu prisúdené miesto. — Zároveň so sväzkom týmto vyšla brožúra Rud. Pokorného, redaktora knižnice zpomenutej, „O literárni shodě česko-slovenské.“ Preberá priehľadne všetky mienky pro et contra od r. 1846.

Pôvodne zauýšlal som prebrať dnes ešte nové plody čes. beletrie; ale ponevác dochodí miesto, zakončím bilanciou, ktorá hodí sa síce veľmi málo k radostným dňom práve minulým, nemôže sa však odkladať ďalej. Sú to nové, snad ani nezarostlé ešte hroby českých pracovníkov duševných.

Čo do časového postupu prvého vyniesli na hrobitov u Olsan Dra Frant. Novotného (1839—1880), toho mučenika českej vedy na fakulte lekárskej, ktorá najväčšmi zo všetkých trpí zpunými kúskami prúšáckych odkundesov, ktorí menujú sa taktó tiež professormi medicíny. Fr. Novotný pracoval veľmi pilne v obore svojom, pri výhodnom postavení hmotnom bol by sa stal dôstojným následníkom veľikého Purkyně, prednášky jeho boli vždy hojne navštevované, bol obľúbený u všetkých českých poslucháčov svojich a predseda môžeme povedať, že v pravom slova smysle zomrel hladom. Od roku 1867 domáhal sa suplentury fysiologie na fakulte medicínskej — a do smrti svojej marne. Jako súkromný docent nutený bol zápasit s hmotnou biedou a dostal niekedy malú subvenciu po dlhom vymáhaní, vrhli sa lichvári jeho na ňu jako krídeľ lačných supov. Následkom toho stal sa zádučivým samo tárom, strnil sa ľudí, ba i priateľov svojich, ačkoľvek prednášal neúmorne do posledních svojich dňov. Smrť bola milosrdnejšia k nemu než ľudia — zomrel na prechádzke v háji Chuchelskom.

Kolega jeho, dr. Ceyp z Peclinova (1832 do 1880) bol známy v peknom písomníctve básnickou zbierkou „Zvuky večerní“, jako bol vôbec horlivým spolupracovníkom Mikovcovho „Lumíra“. Redigoval tiež „Časopis českých lékařův“ a spísal mnohé dôkladné state z vedeckého oboru svojho. Bol rodofubom vrelým a povahou tichou, milovanou každým.

I staričký veterán čes.-literárneho znovuzrodenia, Jan Vlček (1805—1880) nasledoval dvoch prelošých. Pod literárne práce svoje podpísoval sa pseudonymom Vlčekovec, Vlčkovský a p., z nichž najdôležitejšia je preklad Homérovej Iliady.

Temer súčasne s ním zomrel J. O. Veselý (1854—1880), nadaný dramatik z najmladšieho dorostu literárneho. Známy je svojím libretom ku Dvorákovej opere „Šelma sedlák“ a za najpodarenejšiu prácu jeho platí veselohra „Na kolbišti literárni.“

Starca a mladíka tohoto nasledoval J. J. Staňkovský (1844—1880), v mužnom veku svojim. Bol spisovateľom pre najširšie vrstvy ľudu, písal nepretržene, so zimničným chvatom a keď i nesnesú všetky práce jeho prisnej liter. kritiky, predseda najdeme v tom dlhoočiznom rade dramát a románov dost prác veľmi pekných. Tak príkladom „Malý král“ jednoaktová veselohra cenou poctená a j., a z románov hlavne zo života divadelného čerpané „O sláve herecké“ a „Vlastencové z boudy.“

Svet hudbný vzácnu silu ztratil v Mdr. Norbertu Javůrkovi (1839—1880). Pomijajúc jiné skladby jeho uvádzam len objemnú zbierku prostonárodných piesní moravských, ktoré sobral a opatril krásnym sprievodom piana. Celá bohatosť moravskej piesne javí sa nám už v I. sväzku, vydanom 1877 v Prahe Matičou hudbnou. Druhého nedočkal sa genialný skladateľ; zomrel vo Splite v Dalmácii 29. januára t. r. jako vojenský lekár choromyslnosťou.

Konečne ztratili sme my nadaného šuhaja, bystrozrakého pozorovateľa a neobyčajne šťastného posuzovateľa našich pomerov, života i všetkých snah v Hynkovi Babičkovi (1857 do 1880). Málo kto znal a pochopil snázenie slovenské i celý život tak dôkladne a

rychle, jako zvečnelý. „Theoretisovať — to trať každý; ale choďte ta, presvedčíte sa o potrebách Slovenska“ hovorieval vždy, keď čul plané frázy o Slovákoch z úst mnohých, ba pre mnohých „theoretikov“ tunajších. Škoda, večná škoda tej bystrej, jarej, znamenitej hlavy, že vychladla tak predčasne! Svojím pravým úsudkom a jasným rozhladom bola by výdatne pomáhala sklenúť a upevniť most medzi dvoma bratmi, ktorý by tak radi rozburáali mnohí kuvici hádzajúci blatom po tej šlachetnej hlave a vrelom srdci, ktoré odpovíča na pustom emiteri zlúskom.

Pomník živý v srdci našom bude ešte trvalejší než žulový, ktorý postaví mu nad mohylou jeho „Moravská beseda.“ Bárš by sa vyplnilo aspoň poslednie slovo druha jeho, ktorý zaspieval mu nad holým rovom:

— — „A Ty spíš v té zemi drahé, svaté, již miloval jsi z hloubi duše mladé, již cele žilo srdce Tvoje zlaté — vlasti tebe s pláčem ve své lůno klade a na Považí elegie vane!

že nad Tvým hrobem Slovač z hrobu vstane!“ —

Jaroslav Vlček.

Vukana.

(Zo srbského *Ognoslav Dobrodružskýj*.)

(Pokračovanie.)

Tieto už dávno počuly z ďaleka kroky, ktoré ozývaly sa cez strašnú prázdnotu; Jelica netrpeľive kukala zpoza nesčíselných stĺpov, ktoré podlahu s povahou spojovaly, chtiac sa presvedčiť, či ide so starcom aj kráľovič, a Vukana stála nepohnutelne, ako krásna socha, s ovesenou hlavou, s vystretými rukami, ako nejaká odsúdená, ktorá na smrť čaká...

Kráľovič sa zastavil a dlho dlho díval sa na krásne dievča, ktoré trasúce sa čakalo, aby on prehovoril, napokon rozšíril ruky a k nej sa rozbehol a ono mu plačúce padlo kolo krku...

Toto prvé objatie nešťastných srdce vyrklo city, ktoré žiadon jazyk vypovedať v stave by nebol, pre ktoré niť slov. Jelica sa dala do usedavého plaču, tvár zakrýjúce ručníkom, odvrátila sa, aby nehľadela na ten fažký nemý bôl, starčekovi vypadla z ruky fakla a vyhasla na vlhkej podlahe. Aj jeho srdce zaplakalo nad nešťastím tých dvoch, ktorí jedon pre druhého boli stvorení, ale ukrutný osud sa jim nedal sjednotiť.

Dievča prv k sebe prišlo a rieklo:

„Vladislav,“ prehovorila tichúčko s jej anjelským hláskom, ktorý v žalosti ešte nežnejší bol, hľadiac mu láskyplne do očí, „ty si prišiel s veľkým vojskom môjho ota zničiť. O neurob to, neurob pre Boha živého, ne-

urob ma opustenou sirotou, neurob, drahý pre spasenie tvoje a tvojich milých! Vidíš junáku, on mi je matka aj otec, kde sa ja podiem nešťastná, až ho utratím?“

Vladislavova hruď skoro pukla od žiaľu. Jemu bolo ako lodi na mori, ktorá od víchru do víru vln je hodená a od týchto od skaly ku skale metaná, a ona sa od mnohých údero puká a na tisíc kusov sa rozláme.

„Prečo počívajú tvoje sladké ústa, v ktorých je milosť, šlachetný junáku? Ó pravda, ty sa vzdialíš s vojskom a odpustíš môjmu otcovi, ak tí vo voľacom ublížil?“ Dievča ho pri tom objímalo a na jeho vymučenej hrudi zamdlelo...

Vladislav chytró zanesol nešťastnicu ku posteli, uložil ju a on klakol vedľa nej a bozkával ľadové čelo.

Tento bozk celkom zničil srdce Vladislavovo, ktoré už predtým bolo ramené. Potom vstal a pozrel kolo seba a riekol Jelici:

„Odveď ma k Drmanovi!“

Keď Vukana k sebe prišla, nikoho nevidela pred sebou, len pokojnú tvár starého mnícha, ktorý klačal a skrúšene sa modlil...

V.

Medzi buriením nastala trma-vrma a búrna vrava. Drman ako pošetilý behal z múra na már; kričal a rozkazoval, napriek tomu, že

sa všetko dľa jeho vôle dialo, nebol spokojný. Od muky trhal si bradu a kričal:

„Ronil som jich ako vrabce, že som myslel, že nikdy nenakuknú na Ždrelo, a oni cez noc sa natoľko posilnili, že zas robia nápad. Diabolská sila je v tom chlapčiskovi! Ah, keby som ho dostal“, krčovite päste zatínajúc, „neuhliadla by ho majka!“

Ale ten divý pohľad, ten zverský výraz tváre skoro sa premenil, na miesto toho bolo vidno na nej ťahy starosti. Ruky mu klesly a hlavu zvesil dolu, hľadajúc s očma niečo v piesku, čo nemá mena, o čom sám nevedel.

„Ale až sa predrú? Strašná je kráľova sila; lebo na miesto každého padlého môže troch pomstiteľov postaviť. Až ma chytiť?“

Chytro zotrel chladný pot z čela a trhol sa.

„Mňa aby chytili? Hahaha!“ ... Po tomto smiechu, ktorý dosť ťažko z prsu sa ozýval, dal sa medzi bojujúcich, ktorí nepokojní boli, lebo nepriateľ sa hor vyššie a vyššie driapal, nové rozkazy dával, ale sotva sa pohol, pred neho pribehla Jelica s vyplakanými očmi, s rozpletenými vlasmi a nastráchanou tvárou.

Drman zadivene zastal a hromovite skríkol:

„A kto vám povedal, že...“

„Odpusť pane,“ pretrhla ho Jelica, chtiac ho utíšiť, ledva hovorila, od úmoru za každým slovom si vydýchla, „ale ja som musela prísť prosiť, že...“

Drman nedovolil jej dokončiť:

„Čože prosíš, čože potrebujete ma vy prosiť? Či som ja nerozkázal, aby ste sa nepohly, pokým nepošlem serdara.“

„Ale... pre Boha! vyslúchni ma, pane. Vukana zomiera od strachu!“ prosilo chudiatko dievča.

„A prečo sa ona bojí v jaskyni, o ktorej nikto nezná?“ zpytal sa vodca, ktorý stál ako na žeravom uhli.

Dievča bojac sa príčinu povedať, prišlo do rozpakov pretržene hovoriac:

„Musí sa báť, nepriateľské vojsko má toľkú moc, že...“ chudera nevedela od pomätenosti, čo hovorila.

Pri týchto slovách sa rozpajdil Drman, akoby mu bol do očí niekto zapľul:

„Ha!... aj moja vlastná dcéra ma drží za kukavicu?“

„Ale“, triasla sa Jelica, „my sme tej noci v týchto miestnosťach videli kráľeviča Vladislava...“

Čoby Drman aj bol neveril na pravdivosť týchto slov, predsa ho zarazily ako blesk hromu.

Pokiaľ merave ako nemý stál, zatiaľ borba vše tuhšia a tuhšia bola. Šípy strely zo spodku hustly a ronily z múra buričov k Drmanovým nohám.

Tu zabudol vodca buričov na všetko a rozohnal sa na hradby, hromovite volajúc:

„Sem všetky skaly a smolu! Prečo ste zamrzli kukavice? Hádzte na tých psov, čo vám do rúk príde. Riad, stíty, všetko, všetko! Alebo asnáď chcete milosť dočkať od bezbožných kráľov, ktorí usmrtiac svojich prichodia na tróny? Chcete aby vás ako slabé ženy zamordovali?“

Tieto slová boli vítané buričom, zas oživil, a kráľovské čaty, ktoré boli už vyššie polsteny vysly, nemohly napredovať.

V tom okamihu dobehne k Drmanovi jeden burič celkom zadychčaný a volá:

„Na pomoc, gospodaru! Nepriateľ už skáče do hradieb, chytili sa čaty už za pasy!“

Vodca v okamihu bol tam, a za krátky čas vedel svojich rozdráždil, že bánov oddiel musel ustupovať.

Už myslel Drman, že aj dnes zostane víťazom, keď naraz akoby ľadový šíp mu do srdca bol vrazil. Naraz zostalo hrobové ticho. Bľadosť po tvárach, akoby bez ducha boli, bolo vidno na všetkých, všetci buriči mali zraky na jeden predmet obrátený, pri tom sa zabudli brániť.

Drman chytro sa obzrel, aby videl, čo to za strašidlo, ktoré mu nastrašilo vojníkov... a keď ho uzrel, uderil sa tak silno po čele, že mu krev vystriekla.

Na vrchu kuly, ktorá v prostred hradu stála, pyšne viala kráľovská zástava. A medzi nastráchanými buričmi stál sám kráľevič s najvyberanejšími junaky, všetek pokravený, a krev aj z meča ešte tiekla.

Toto všetko tak chytro sa dialo, že buriči od divu sa pohnúť nemohli.

„Podajte sa!“ rozkazoval chrabrý kráľovič, buriči počúvali hľadiac pred seba, len Drman sa sobral, odhovril mu, meč vytiahnuc a k nemu sa rozbehol:

„Bráň sa sopliak, žeby si nepovedal, že to tu s klamom šlo! Nech ti teraz pomáha tvoj čertovský pobratím!“

Vladislavovi perjanici sa zbrane chopili k obrane svojho gospodára, ale on jim rozkázal, aby sa ani nehli, sám šiel proti vodcovi buričov.

Pokiaľ Drmanovi chlapi čakali, že jim

ten súboj určí jich osud, akoby jim ruky poviazané byly, Vladislav vybil protivníkovi meč z ruky, poviázal ho a oddal svojim chlapom, potom sa po druhýraz obrátil k buričom a ostro jim rozkázal:

„Zložte zbraň!“

Ešte sa rozliehal štrngot zbrane, ktorú buriči na brbu hádzali, nevediac ani sami ako, zo všetkých strán počut bolo volanie:

„Živio kráľ, smrť buričom!“ a zo všetkých strán skákali kráľovskí do hradu.

(Dokončenie nasleduje.)

Literatúra a umenie.

Spevy Jána Bottu. So zdarilou podobiznou básnikovou. Knižovny česko-slovenské, ktorú usporaduje Rudolf Pokorný, číslo 1. V Praze. Nákladem Slavika a Borového. 1880. Str. 232. Na konci pridané sú poznámky a malý slovníček slovenských slov s českými vysvetlivkami. Cena 1 zl. 30 kr. Číslo 1. má aj hudobnú prílohu: **Pisně Štěpána Fajnora na slova Heyduka** so sprievodom piana, a sice 1. Cymbál a husle a 2. Pán Bůh požehnej! — O diele tomto uverejňujeme obširnejšiu úvahu na inom mieste; tuná vyslovujeme len úprimnú povďačnosť poriadateľstvu a nakladateľstvu, že poskytly nám milú príležitosť pokochať sa môcť na sobraných spevoch nášho obľúbeného básnika Jána Bottu.

Literárni shoda česko-slovenská. Podáva Rud. Pokorný. Nákladem Slavika a Borového. Str. 58. Cena 35 kr. — V spisku tomto vyličený je dávny boj o slovenčinu, terajší stav veci a stanovisko vydavateľstva „Knižovny česko-slovenskej.“

Oboje je k dostaniu aj v knižkupectve Eug. Kréméryho v Baňskej Bystrici, a sice poštou: Spevy J. Bottove za 1 zl. 36 kr. a „Literárni shoda“ za 40 kr.

Prostonárodné Slovenské Povesti. Usporiadad a vydáva Pavel Dobšinský. Sošit 2.

Lístareň redakcie a administrácie.

P. J. H. v Morave. Mluvnice jazyka slovenského od Martina Hattala prvý diel vyšiel tlačou

OBSAH: Lalijska Povest od Vajanského. (Pokračovanie.) Báj Promethea. D. Z. Lauček. — Nepokojný odpočinok. (Pokračovanie.) Drobné kvietky. O. Bella. — Opatrná matka. Poučný obrázok zo života. Od Sama Samoviča. — Lalijska. (Ballada dľa narodnej piesne.) Z A. Mickiewicza M. Dumný. — Kritické listy. IV. B. T. — Listy z Čiech. X. Jaroslav Vlček. — Vukana. Zo srbskeho Ognoslav Dobrodružský. (Pokrač.)

Literatúra a umenie. — Lístareň redakcie a administrácie.

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Turč. Sv. Martine:

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. 10 kr. r. č. — „Orol“ vychádza v sošitoch, 4 hárky silných, dňa posledného každého mesiaca.

Tlačou knižtlačárskeho účastinárskeho spolku v Turč. Sv. Martine.

Turč. Sv. Martin. Tlačou knižtlačárskeho-účastinárskeho spolku. Str. 96. Cena 30 kr. V sošite tomto obsažené sú nasledujúce povesti: Cesta k slncu (s obrázkom). Mataj. Ľubka a Kovovlad. O dvanástich mesiačkoch. Plavčík a Vratko. O hlúpej žene. Zlatí bratkovia. Zakliaty zámok. Drevená krava. Čert slúži. O troch grošoch.

Slovenský divadelný ochotník. Usporiaduje Ján Francisci, predseda knižtlač. účast. spolku v Turč. Sv. Martine. Sväzok III: Oklamani klamári. — Tak je to na tomto svete. — Turč Sv. Martin. Nákladom priateľov ochotníckych divadelných hier. Str. 84. Cena 25 kr. O oboch týchto podnikoch bolo už častejšie a obširne prehovoreno a my čo najnažnejšie odporúčame jich nášmu ct. obecenstvu.

Andreja Sládkoviča Spisy básnické. So životopisom a fotografickou podobiznou. Strán 704. Sotvy bude všetkým našim ct. čitateľom známo, že sobrané spisy básnické nášho nezapomenuteľného spevca Andreja Sládkoviča vyšly ešte roku 1878 v Prahe nákladom knižkupectva I. L. Kober v úhladnom vydaní. Spisy Sládkovičove iste nepotrebuju žiadneho zvláštneho odporúčania a kto by si jich chcel zadovážiť, dostane jich budto v spomenutom pražskom knižkupectve alebo u Eug. Kréméryho v B. Bystrici.

Bohumila Haase v Prahe, 1864. Druhý diel „Skladba“ nákladom Matice Slovenskej, tlačou Mercyho v Prahe.

Ro
F
ale k
Za l
velk
a bu
Apol
toch
sebe
Veď
rozn
také
host
iste.
zblí
opú
skvo
prie
poch
Nen
bela
šiel
šna
šiel
zko
tejs
pre
vyl